

Jānis Auzenbachs
Manas dzīves stāsts. Materiāli dzimtas chronikai.

1.

Irlavas pagasta Prūšēnu (tagad Auzāju) māju saimniekam Krišam Auzenbacham (Auzenbakam) bija divi dēli. Vecākais palika par mājas saimnieku, bet jaunākais Ansis Auzenbachs – mans vectēvs – bija spiests pāriet kalpu kārtā. Krīmas karam sākoties, 1853. gadā, mans vectēvs stājās rekrūšu ņemšanas komisijas priekšā, Jelgavā. Varenī noaugušajam puisim 25 gadu karadienests bija nodrošināts. Taču kā ļoti labu strādnieku viņu bija iecienījis Lieltilļu saimnieks t.s. Tilļu tētiņš. Tas par 300 sudraba rubļiem izpirka manu vectēvu no „krieviem”, ko liecina arī uzglabājusies kvīts vācu valodā. Otrs rekrūšu komisijas izdots dokuments apraksta Anša Auzenbacha augumu 21,5 gadu vecs, 2 aršinas ... veršoku garš, blonds, pelēki zilām acīm.

Tilļu tētiņa labsirdību mans vectēvs izpirka 9 gadu ilgā nepārtrauktā darbā, strādādams par vēderu. Vienīgā sabiedriskā saiešanas vieta toreiz bija krogs. Dažreiz tad nu tētiņš iedeva Ansim 5 kapeikas kabatas naudu...

Stipri vēlos mūža gados Ansis apņēma sev par sievu Trīni Indriksoni, dzimušu 1836. gadā, kristītu Sātu draudzē. Arī viņa vairs nebija jauna, toties lielu spēcīgu augumu. Darbos parasti sacentās ar kuru katru vīrieti (piem., riju kulšanā). Jaunais pāris turpināja kalpot tam pašam Tilļu tētiņam. Viņai piedzīvoja 2 dēlus un 2 meitas, starp kurām viens bija dvīņu pāris. Jau mazotnē divi bērni nomira. Izauga vienīgi mans tēvs (ne no dvīņiem) Jēkabs Auzenbachs, dzimis 1870. gadā 3. nov. j.st. un viņa māsa Lība, vēlāk precējusies ar Jāni Ozolu. Tēva māsa bija pilnīgi atsitusies savā mātē, tādu pašu augumu, tādiem pašiem sejas pantiem un tādu pat ieraušanas tendenci darbā. Viņa mira apmēram 70 gadu vecumā, atstājot aiz sevis 2 dēlus, kuri mira pusmūžā.

Manai vecaimātei bija 2 māsas, kuras tāpat kā viņa sasniedza krietnu vecumu. Viena māsa precējusies ar Milleru, kura dēla dēli ir Grenču pagasta „Lieknkalnu” māju saimnieks Jēkabs Millers un „Ventuļu” māju saimnieks Roberts Millers, viņa meita Marija Millers.

Otra māsa izgājusi pie kāda Sproģa un vēl Pirmā pasaules kara laikā dzīvoja sava dēla ģimenē Rīgā, Sarkandaugavā. Viņas dēlam Sproģim izauga 4 bērni, bet pats aizgāja nelaikā: kā liels dzērājs kādā kompānijā sadzēries koka spirtu un nomira – Latvijas Saeimas gados.

Mana vecāmāte drīz palika atraitne. Uznāca kāda epidēmija – karstumguļa un liels spēcīgais vīrs 46 gadus vecais Ansis Auzenbachs aizgāja pie senčiem. Viņš apglabāts Irlavas kapos (laikam vecajos). Manam tēvam toreiz bija 6-7 gadi.

No mana vectēva vēl saglabājušies daži galdniecības darba rīki, jo viņam bija „nags” uz amatniecību, tāpat kā viņa turpmākajiem pēcnācējiem. Tomēr viņa dārgākā relikvija ir atstātais sudraba kabatas pulkstenis ar Nr.52660 /”Levnes Visi blas”/. Šis pulkstenis dienā dienā uzticīgi kalpojis manam vectēvam un tēvam, arī šobrīd 1948. gadā kad es slimības gultā pavadu sava mūža pēdējās dienas, tas tikpat precīzi rāda mūžībā aizgājušās minūtes, kā 80 gadus atpakaļ. Vēlos, lai mans vecākais dēls šo suvenīru nekādos apstākļos nepazaudētu un nodotu tālākām paaudzēm.

Lai arī kāda nebija pagasta žēlastības maize bāreņiem, mans tēvs izauga par atlētisku vīru /garums 178 cm, tāpat kā man/. Vēl tagad atceros, ka citi vīri brīnījās, kā viņš, paņēmis uz pleciem tikko aptēstu zaļu dzelzceļa gulsni, nesa to pāri cirstmai uz ratiem, it kā tas būtu kāds nieka sprungulis.

2.

Manas mātes ciltskoks sakņojas Usmas ezera un Pastendes novadā. Tālākais zināmais sencis ir Bērziņš, drukns, zema auguma, dzimis ap 1798. gadu. Ar viņa tiešu pēcteci, arī Bērziņu – tādu pašu augumu – iepazīnos pagājušā gadā, neredzīgā Upīša, mātes brāļa bērēs.

Mātes mātes māte Lība Balodis, dzim. Bērziņa, pagaru augumu, auda, vērpa (1822 – 1902+). Vīrs Kristaps Balodis vidēja auguma, sārtu apaļu vaigu, vasaras kalps pie saimniekiem, ziemu cirta malku Mordangas stikla fabrikai. Mira ap 80 gadu vecumā, gandrīz vienlaikus ar sievu.

Mātes māte Anna Upīte, dzim. Balodis, bijusi prāva auguma, rūķīga sieva, kas daudz nodarbojusies ar aušanu. Apbrīnojamas bija viņas daudzkrāsainās novada tautiskajos rakstos ieturētās gultas segas, ar kurām māte dažreiz sedza mūsu gultas.

Arī šīs manas vecmāmiņas mūžs nebija laimīgāks. Viņas vīrs Indriķis Upītis nomira, kad manai mātei bija tikai 6 gadi, tātad ap 1878. gadu. Bāreņos palika 3 zēni un 2 meitenes. Pie tam viens no zēniem, bakas guļot, 8 gadu vecumā zaudēja acu gaismu. Tomēr šis smagi piemeklētais bārenis kļuva īsts darba rūķa iemiesojums, strādāja visdažādākos darbus un, galvenais, bija apbrīnojams kokgriezējs, - par kuru reiz pat bija ievietots garāks raksts „Brīvās Zemes” pielikumā. Arī K. Ulmanis savas varas laikā neredzīgajam Upītim kā kokgriezējam bija piesūtījis naudas balvu. Bez tam Jānis Upītis visu mūžu noņēmas ar perpetum mobile izgudrošanu. Viņš nomira savās mājās, Pastendes pagasta „Upeslejās” 1947. gadā 81 gada vecumā. Viņa meita precējusies ar Lagzdiņu izaudzinājusi 5 bērnus.

Mana māte kā bārenīte tūliņ nokļuva pie radiem – audžu vecākiem „Dupuru” mājās, Usmas ezera apkaimē, kur pie trūcīga apgērba un uztura ganīja cūkas visdažādākajos laika apstākļos, aitas un vēlāk liellopus. Kā jauna meiča viņa nokļūst Pastendes muižas pilī, lielkunga ķēkšai par mācekli. „Spīzmanes” godā viņa nostrādā līdz 22. dzīvības gadam. Pēc tam pārceļas uz Irlavas „dakternamu”, tagadējo slimnīcu. Vēlāk arī kā ķēkša pie Dr.Kaltenfelda.

Mātes māsa Jūle laulībā ar Kristapu Dārziņu, /kurš mira pusmūžā ar smadzeņu trieku/ piedzīvo dēlu Frici, kurš pašreiz kā ceļa meistars dzīvo Kandavas pagasta Daigonē un ir 3 dēlu tēvs, meita Anna precējusies ar Stendes pagasta „Auziņu” māju saimnieku Kārli Zariņu, viņiem 5 bērni, un meitu Mariju Hīneri, dzim.Dārziņu (arī dzīvo Daigonē), kurai 4 bērni.

Manas mātes vecākais brālis Fricis Upītis miris 72 gadu vecumā. Piedzīvoja dēlu Žani, kurš mira pusmūžā, atstājot vienu meitu, dēlu Edvardu Upīti, kuram daudzbērnu ģimene, meitu Minnu Stepīņš, (dzim.Upīte, kurai 2 dēli un meita) dzīvo Pastendes pag. Turkmuižā.

Mātes jaunākais brālis kristaps Upītis nomira 32 gadu vecumā, neatstājot pēcnācējus.

Manas mātes māte mirusi 62 gadu vecumā pēc 2-3 nedēļu slimošanas. Viņa apglabāta Kāņu kapos pie Mordangas ezera.

3.

Kad 1895. gadā mana māte Minna Upīte nonāca Irlavas pag. „dakternamā”, turpat tuvumā kalpoja Jēkabs Auzenbachs. Starp viņiem nodibinājās mīlas attiecības, kuru rūgtās atraugas viņi baudīja 45 gadus. Kopā bija sagājuši divi galīgi nesaderīgi raksturi. 22 gadu jaunava nokļuvusi mātes cerībās un izredzētais to vairs nevēlējās precēt. Nelaime atšķetinājās nākošā gada Jurgos, kad jaunieši apprecējās un aizgāja dzīvot uz tuvējām „Novadnieku” mājām. Tur man kā pirmdzimtam bija lemts ieraudzīt saules gaismu – 1896. g. 3. jūlijā.

Nākošo gadu tēvs nokalpoja par staļļmeistaru Grenču muižā – turpat netālu, pēc tam tālākos 6 gadus Cērkstes muižā – tādā pat amatā.

Cērkstē piedzima māsa Lida – 1898., māsa Olga – 1900., dvīņi Anna un Žanis – Alfrēds 1903. Un vēl viena māsiņa 1905., kura pēc 10 dienām nomira. Māte smagi saslima un, pārcietusi grūtu operāciju aklās zarnas apvidū, nogulēja Tukuma diakonistu slimnīcā 11 nedēļas uz mūžu palika pa pusei darba nespējīga.

Ģimene pa to laiku bija pārcēlusies uz tuvējo Tītarmāju, kur Cērkstes barons Kleists tēvam iznomāja 7 pūrvietas smilšainas zemes. Tēvs nogādājis zirgeli un otru govi, ar paša pagatavotu inventāru cerēja sagādāt no plikās zemītes savai prāvajai ģimenei vairāk pārtikas, nekā kalpa diputāts to deva. Viņš bieži brauca meža darbos, kur man jau 9 gadu vecumā bija nereti vajadzēja piepalīdzēt baļķu celšanā – ar trīsi. Pa naktīm no plkst.10 līdz 4 rītā tēvam obligāti vajadzēja sargāt muižas ēkas, par ko viņam maksāja 25 kapeikas pa nakti.

Mēs dzīvojām ļoti trūcīgi, neapkopti, 1 metru biezās akmens mūros. Tēvs bija iekritis parādos, jo uzturs, sēkla, inventārs un mātes ārstēšana prasīja daudz. Saimniecību vadīja tēva māte, kura no sākta gala dzīvoja mūsu ģimenē. Vecāmāte jau kopš gadiem bija gaudena. Pēc kādas grūtas slimības viņas mugura bija savilkta uz priekšu gandrīz vai taisnā leņķī, kādēļ viņa gāja tikai uz kūjas atspiedusies. Kāds brīnums, ka viņa maz ko spēja padarīt? Tanī pat laikā saslima mazā divgadīgā dvīņu Anniņa ar karstumiem un nomira. Māte par to slimnīcā dabūja zināt krietni vēlāk.

Rudenī kungi aizbēga, un ļaudis sāka rīkoties kā pa trako māju; visur tiem rēgojās kāda tur mistiska „melnā sotņa”. Bisēm, dunčiem, izkaptīm un nūjām bruņoti cilvēki staigāja pa sanāksmēm no vienas vietas uz otru, ar varu un draudiem velkot līdz arī tos, kas viņiem nepiekrita.

Bēdīgi slavenā Tukuma dumpī, kur krita pusotra duča krievu dragūnu un liels skaits mūsējo, arī cērkstenieki ņēma dalību.

Mans tēvs šajās jukās palika neitrāls. Kādā tumšā vakarā, kad ēdām vakariņas, pie mums ieradās četri vīri un atprasīja tēvam – kā kunga kalpam (mežsargam) – barona doto revolveri. Tēvs atdeva.

Vispār tēvs savā mūžā pedantiski ir kalpojis savai priekšniecībai, vienai, vai tie bijuši vācu baroni, vai Latvijas meža departamenta kungi. Par to liecina vācu kungu izdotās atestācijas un Latvijas laikā piešķirtā Trīszvaigžņu ordeņa medaļa.

Tītarmājā vecāki nodzīvoja četrus gadus un materiāli uzķeparojās uz augšu. Paauga vairāk labības, bija vairāk lopu. Tēvs kopā ar kaimiņu Liepu saņēma pusgraudā Ķūķu (Irlavas pag.”Rumbu”mājas) un iekrita atkal parādos. Vajadzēja otru zirgu, darba rīkus un vēl daudz citu vajadzību. Apkopt prāvo noplicināto māju nebija viegli. Liepa strādāja ar savu sievu ļoti laiski. Man 13 gadu vecam un mātai Līdai 11 gadu [vecai] bija jāaizpilda mātes vieta. Visus labības vezumus, kas krita uz manu daļu, krāvu es. Māte vai māsa piegrāba. Pārtikām gandrīz vienīgi no kartupeļiem. Pēc ražas sadalīšanas iegumums bija tik mazs, ka dzīvot vēl kādu gadu šajā mājā nebija nozīmes. Mātei šai laikā vēl piedzima pēdējais septītais bērns – meitene. Ar šo bērnu viņa cerēja atgūt veselību, jo pēc operācijas Dr. med. Jorbāns mātei pēc kādiem gadiem pieciem bija ieteicis dzemdības, kas viņas veselības stāvokli uzlabošot. Man personīgi liekas, ka turpmākajos gados māte arī kļuva spēcīgāka, kaut gan visus ilgos gadus līdz mūža galam tā bieži gulšņāja, tad cēlās un rāva aizkavētos darbus ar lielu spar. Vispār viņa par savu veselību maz rēķinājās. Operācijas rēta te sadzija, te visu laiku taisījās vaļā.

1910. gadā Jurgos tēvs pārnāca pie Šlokenbekas – Durbes barona von der Recke par mežsargu Klinku mežsargmājā, 3 km no Apšuciema, 4 km no Cērkstes. Tanī par rudenī no

diferīta apmīra garndrīz visi mazbērni. Aizgāja arī mūsu jaunākā māsiņa. Viņa, tāpat kā divas agrāk mirušās māšeles apglabātas Cērkstes kapos, netālu no kapličas, viena otrai blakus.

1914. gada pavasarī aiz vecuma nespēka nomira mūsu vecā māte, 77 gadu vecumā. Viņa apglabāta tuvējos Jūles muižas kapos.

4.

Tā mēs augām četri bērni – divi brāļi, divas māšas. Visi viens aiz otra izgājām Cērkstes pagastskolu, kuras vienīgais skolotājs bija Andrejs Bergmanis. Parasti viņam bija ap 100 audzēkņu, 4 – 5 nodaļās.

Piekto nodaļu pabeidzis, pēc lielas vecāku pierunāšanas, es iestājos krieviskajā Tukuma pilsētas skolā 1911. gadā. Skolas nauda – 31 rublis gadā, gan bija daudz mazāka, nekā vietējā komercskolā, tomēr grāmatas, formas tērps, dzīvoklis, uzturs u.c. izdevumi sagādāja vecākiem daudz rūpju. Katru nākošo vasaru, pārejot uz augstāku klasi, man nācās ar tēvu un māti izturēt nedēļām ilgas cīņas. Viņi atteicās mani tālāk laist skolā, jo nespējot. Brīvlaikā visus saimniecības darbus centos izpildīt ar divkāršu čaklumu. Es viņus lūdzu bez gala, bučoju viņu rokas /tā laika bērniem iedresēta maniere/, raudāju dienām un naktīm. Tikai pašā pēdējā brīdī, kad rudenī sākās mācības, viņi beidzot deva piekrišanu. Tā tas turpinājās veselas četras vasaras, kamēr beidzot 1915. gada pavasarī es pārnesu mājās atestātu ar uzslavas rakstu, no kuriem bija redzams, ka esmu beidzis skolas pilnu kursu kā pirmais skolnieks, ar 13 piecniekiem.

Veselība arī bija sagandēta, jo ar trūcīgo uzturu un dzīvošanu pagraba dzīvoklī /Rīgas ielā L.Kiršteins kundzes mājā/ veicināja akūta reimatisma sāpes kreisajā kājā. Sāpes bija neciešamas. Pievienojās arī sirdskaite. Ārstu un zāles man negādāja. Tikai reiz ar sirdēstiem, atveda pūšlotāju, kas, protams, nekā nepalīdzēja. Slimība pārgāja hroniskajā.

5.

Pirmais pasaules karš vilkās turpat jau gadu, kad pēkšņi izrādījās, ka fronte virzās mums klāt. No krievu valdības nāca rīkojums par evakuēšanos. Baumas un avižu trakie raksti par vācu briesmu darbiem sacēla kājās visus kurzemniekus. Sākās briesmīgās bēgļu gaitas, kas latviešu tautai prasīja tik daudz upuru.

1915. gada 4. jūlijā pievakarē arī mēs devāmies ceļā. Aiz muguras palika labi iekoptie mežsarga zemes lauciņi, kur, starp citu, kartupeļu vien cerējām ievākt ap 200 pūru. Palika arī daudz citu mantu. Divi zirgēji vilka mūsu vērtīgāko bagāžu un pārtikas vielas. Blakus soļoja tēvs, raudošā māte un mēs, četri bērni. Līdzī dzinām 4 slaucamas govīs un vairākas aitas. Nonākot Babītes ezera apkārtnē, visus jau plosīja mutes un nagu sērga, bija nograuzuši katru zālīti. Pajumtes nebija, uznāca asins sērgas epidēmija, trūka pārtikas. Es, visu vasaru nevesals būdams, iekritu drudzī. Lietus gāza bez žēlastības. Gulēju zem kokasu ratiem pļavmalā un murguju vairākas dienas. Ūdens tecēja ratos novietotai kravai cauri un mērcēja mani.

Kad atveseļojos, vecāki devās cauri Rīgai Lubānas virzienā. Cerēja atrast pajumti sev un lopiņiem, jo ziema nāca virsū. Oktobrī vecāki ar lielu skubu devās mājup un apmetās pie tēva radiem Sproģiem Slokā. Vācieši toreiz tika atsisti no Slokas atpakaļ līdz Smārdes – Klapkalnciema līnijai, aiz kuras tikai kādus 7 – 8 km atradās mūsu mājas. Tur arī kaujas līnija palika sastingusi 2 gadus.

Slokai vāci šāva virsū ik dienas ar 4 lauku lielgabaliem no Babītes puses. Bija upuri. Tad nāca Cepelīni un citi gaisa uzbrukumi. 1916. gadā kāds vācu lidotājs uzmeta bumbu 2 mūsu

atlikušajām govīm un 3 aitām, kad brālis tās dzina no ganībām mājās. Žanis ieplaka grāvī, bumba sprāga 2 m attālumā no brāļa galvas. Viena govs tika ievainota sānos un pie raga, tomēr izveseļojās, 2 aitas nosistas. Žanis pārskrēja mājās gluži kurls un melniem dubļiem pārklātu seju un apģērbu.

Slokā vairs nebija „gaiss”, un vecāki apmetās Mellužos, Savienošanās ielā 2, kur nodzīvoja līdz vācu ienākšanai 1917 .g. 3. sept., kad viņi varēja doties atpakaļ uz veco vietu.

6.

Es pa to laiku jau biju izdzīvojis vienu no savas dzīves liktenīgajiem posmiem.

Jau 10 gadu vecumā kļuva par kaislīgu grāmatu, avīžu un žurnālu lasītāju. Vingrinājos arī rakstīšanā, dzejošanā, kas jaunatnei tik parasta. Viens otrs no rakstiem, ko biju iesūtījis no vietējās hronikas, tika iespiests Baltijas Vēstnesī. Skolas Druvu un Skolas Maizi jau pašā sākumā zināju no galvas. Visvairāk lasīju vēsturiska, reliģiska un populārzinātniska satura grāmatas. Noniecīgās kabatas naudas, ko vecāki man iedeva cukura u.c. sīkumu iegādei /Tukuma skolā ejot/, es vēl pratu atlicināt pa nedēļai 10 kapeikas, lai iegādātos sev personīgu grāmatu krātuvi. Pilsētas skolas /Augstākās tautskolas/ rusifikatoru tvanā izaugu par nelokāmu nacionālistu.

Bezgala mani mocīja reliģiski ētiskās problēmas. Vecāki un Kiršteins kundze mani audzināja par īstu kristīgu altruistisku cilvēku, ņēma mani aizvien baznīcā līdz. Bet kad tēvs nosper baronam kādu vezumu malkas, kad māte mani sevišķos gadījumos māca melot, kad svētā Kiršteins kundze pornogrāfiski izrunājās, un, kad visapkārt visi „kristīgie” cilvēki dara tāpat un vēl jaunāk, es meklēju savas dzīves jēgu un uzdevumus reliģiska satura grāmatās un žurnālos. Starp citu, izlasīju biezo Bībeli ar lielākiem starplaikiem 3 reizes no viena gala līdz otram. Tā, sevišķi Vecā Derība, noveda mani vēl lielākā strupceļā. Biju īsts Poruka asaru princis, kas skumst un raud par katru netaisnību. Cīnījās gars, kas ilgojās uzņemties bezkompromisa cīņu par reiz uzstādītu ideālu, dzina mani šais jauneklīgo krīzes gados arvien uz tālākiem meklējumiem un tālākām šaubām. Jo vairāk lasīju, jo vairāk tuvojās grūtsirdībai un ateismam.

7.

1915. gada beigās Goldmanis ar Zālīti sāka dibināt latviešu strēlnieku bataljonu. Es biju spārnos. Nelīdzēja nekāda tēva pierunāšana un norādījumi par manu veselības stāvokli un iespēju visu kara laiku nodzīvot par kādu aizmugures skrīveri. Nelīdzēja arī mātes, brāļa un māsu nebeidzamās asaras un lūgšanas. Latvju tautai draudēja iznīcība, un mans pienākums bija aizstāvēt un atkarot mūsu zemi, kaut arī bija jāmirst.

3. augustā vēlu vakara stundā jau atrados Mīlgrāvja kuģu būvētavā ierīkotajās kazarmās un skaitījos 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku bataljona 4. rotas strēlnieks. Apmācības, neskatoties uz slimošanu, man bija nieka lieta, jo Tukuma skolā jau biju guvis pamatīgu militāru dresūru skolotāja Svigerska vadībā. Mani ieskaitīja bataljona orķestrī par bundzinieku, jo no mazotnes jau biju rībinājis Tukuma ielās, iedams skolēnu kolonas priekšgalā.

Kādu dienu lielā steigā bataljonu izkārtāja nosūtīšanai uz fronti. Tur laikam draudēja pārrāvums. Muzikantus kā „aizmugures varoņus” bija paredzēts atstāt Mīlgrāvī. Man tas nepatika. Vai tiešām ar mazajām bungu rundziņām es sitīšu vāciešus? Man atļāva pāriet

kājnieku ierindā. Manā vietā stājās kāds kašķīgs zaķupastala, kurš aiz prieka burtiski palēcās uz augšu.

Uz fronti mūs tomēr vēl nenosūtīja. Mani pārcēla uz mācības – instruktoru komandu. Komandas kursu beidzot, bataljona komandieris Bangersis kopā ar poručiku Briedi atzina, ka mācības komanda visumā vāji sagatavota.

Frontē pie ložu dziesmas pieradu drīz. Pastāvīgi mani mocīja grūtsirdība, dzīves apnikums. Nakts izlūkos nereti uzņēmos bīstamākos uzdevumus. Tā tas notika arī pēdējā naktī. Trieciena izvešanai vispirms bija jāpārgriež dzeloņžogi vāciešiem pie deguna. Šim bīstamajam uzdevumam labu brīdi neviens nepieteicās. Tad pieteicos es, tad vēl divi, pēdīgi vēl seši mums griezējiem par apsargiem. Šinī naktī triecienā mani ievainoja abās rokās, un es kļuva kara invalīds uz visu mūžu.

Mani strēlnieku dzīves un cīņu tēlojumi izdoti un sakopoti brošūrā „Varoņpuikas” 1928. gadā.

8.

Kādu vakaru māsa Olga izlasa jaunākajās Ziņās šādas rindas: „Vakar Rīgā no tuvējā kara lauka ieveda 2. pilsētas slimnīcā šādus ne visai vārīgi ievainotus latviešu strēlniekus: Nikolaju Prauliņu – 19 gadi, Jēkabu Ābeli – 18 gadi, un Jāni Auzenbachu – 19 gadi.”

Tonakt mani piederīgi negulēja. Agrā rītā māte ar māsu Līdu devās vilcienā uz Rīgu. Plašajā pilsētas slimnīcas palātā viņas mani tomēr pazina. Biju līķa bālumā. Slimnīcas māsas un ārsti visi bija vietējie vācieši. Par visu vairāk tie ienāda latvju strēlniekus. Pēc piecām dienām mūs evakuēja uz aizmuguri. Ievainoto un slimo krievu lielais vairums palika slimnīcā joprojām. Nākošos piecus mēnešus nogulēju kara lauku hospitālī Vēzenbergā, Igaunijā.

Pēc tam ar nelielu pieturu Petrogradā, tiku sūtīts cauru Vjatkai un Permai uz austrumiem. Sanitārvilciena gala punkts bija Aļapajevska pilsētiņā viņpus Urāliem. Tur slimnīcā sabiju vēl nepilnus divus mēnešus.

1916. gada 6. jūlijā devos mājup. Dzīvot pie vecākiem Rīgas Jūrmalā /Slokā un Mellužos/. Man drīz apnika. Jau drīz pēc ievainošanas, gulēdams Vēzenbergā, sāku patstāvīgi mācīties latīņu valodu. Cerēju kaut kā sagatavoties uz ģimnāzijas 5 klasi. Tagad vecāki, sevišķi māte man to mācīšanos traucēja. Viņi baidījās, ka es, galīgi novārdzis, samaitāšot galvu.

9.

Septembrī, kādreiz braukdams uz Rīgu, iestāstīju vecākiem, ka tur uz dažām dienām palikšu invalīdu patversmē, lai strēlnieku slimnīcā pārstētu savu sakropļoto roku. To visu arī izdarīju. Tur sāku citas daudz svarīgākas gaitas, par kurām vecākiem nedrīkstēju ne ieminēties.

Jau pirmajā dienā, tērpiet strēlnieku šinelī, kaklā uzkārtu roku (ilgi vēl to tā nēsāju) un Jura krustu uz krūtīm, ieradās Latviešu Izglītības Biedrības reālskolā pie direktora Zariņa. Nākošajā dienā jau sāku apmeklēt reālskolas 5. klasi.

Nedēļas beigās tēvs ieradās meklēt savu pazudušo dēlu. Invalīdu patversmes iemītnieki paskaidroja, ka es esot skolā, un ieteica drusku uzgaidīt, kamēr pārrodos. Tēvs, bezgala nokreņķējies, bija tūliņ aizbraucis uz Jūrmalu.

Toreiz starp visiem Rīgas skolniekiem biju ūnikums, un pirmā un vienīgā latviešu vidusskola ar mani, acīmredzot, lepojās. Atceros, ka reiz fotogrāfējās 6. klase. Mācību laikā atvērās

mūsu klases durvis, un direktors Zariņš izsauc mani ārā. Vai Jura krusts esot klāt? – Nav. Man tūliņ bija jāskrien uz māju un atpakaļ, un tad ar piespraustu krustu jāieņem vieta direktoram blakus starp pārējiem 6. klases audzēkņiem.

Materiālās dabas jautājumi nokārtojās paši no sevis. Skolas nauda man bija atlaista. Dzīvokli, uzturu, apģērbu invalīdu patversmē deva Strēlnieku Organizācijas komiteja, grāmatas u.c. mācību piederumus dāvināja kāds grāmatveikals (Leitland kundze).

10.

Februāra revolūcija atbalsojās arī mūsu invalīdu patversmē. Bija arī iemesls dumpoties. Uzturs pēdējos mēnešos bija daudz sliktāks. Patversmes saimniece bez kontroles iepirka produktus un izlietoja to tā, ka drīz radās daudz dažādu norādījumu par noziedzīgu rīcību. Zināms, arī daži invalīdi morāliskā ziņā bija zemu vērtējami: nestrādāja, nemācījās, dzina intrigas, trumpoja un žūpoja.

Produktu iepirkšanai un izlietošanai nodibināja komisiju, kuras priekšgalā atrados es. Mani nozīmēja arī kā invalīdu pārstāvi Strēlnieku Organizācijas komitejā pie pabalstu piešķiršanas cietušajiem strēlniekiem.

1917. gada jūnijā sasauca mūsu reālskolas telpās pirmo latviešu kara invalīdu sapulci.

Tā nodibinājās latviešu kara invalīdu Savienība. Mani ievēlēja par sekretāru.

Rudenī nāca krievu atkāpšanās. Evakuējās mūsu filantropi. Vāciem ienākot, invalīdu biedrībai bija jābeidz sava darbība. Līdzekļu trūkuma dēļ, invalīdi izklīda kur kurais.

11.

Par spīti visam postam mūsu reālskola atvēra paralēlas klases ar ģimnāzijas programmu. Mācības pasniegt krievu valodā vairs neļāva. Krieviskās skolas pārgāja uz vācu valodu. Latviešu valodā nebija mācību grāmatu. Arī terminoloģijas nebija izstrādātas ne matemātikas, ne citās disciplīnās. Skolotāji ar vecāko klašu audzēkņiem mocījās ar mācību grāmatu tulkošanu un slepeni lietoja vecās krievu grāmatas. Starp skolotājiem bija daudzas redzamas personas: dzejnieki Fricis Bārda, Viktors Eglītis, Kārlis Krūza, Elza Stērste, inženieris Razums u.c.

Bezdarbs un bads Rīgā kļuva ar katru nedēļu arvien nepanesamāks. Visus jaunos darba spējīgos vīriešus vācu patruļas ķēra un ievietoja gūstekņu nometnēs, kur tie mira badā. Tādas briesmas draudēja dažam labam vecākam skolniekam, starp tiem arī Vilim Štramdiem, kurš klasē sēdēja man blakus. Es turpretī jutos drošs, jo man bija veseli četri dokumenti, no kuriem redzams, ka esmu kara dienestam nederīgs. Biju jau ticis pie vācu pagaidu apliecības „ausveisa”. Tad Štramdiem sev izgatavoja viltotu ausveisu. Tas bija izdevies tīri labs. Nu viņš sāka tādus pašus ausveisus gatavot dažādiem paziņām par 30 rbļ. gabalā. Un iekrita. No vācu šucmaņu nagiem, laužot doto „goda vārdu” viņš izspruka, bet skolā rādīties vairs nevarēja. Uz Štramdiem neatlaidīgu lūgumu es viņam iedevu vienu savu invalīda dokumentu.

Uz šī papīra pamata viņš drīz ieguva okupācijas „armijas pasi”. Tā nu nelegāli Rīgā dzīvoja 2 Jāņi Auzenbachi, dz.1896.g. Dzimšanas dienu, mēnesi, vietu mans dubultnieks gan bija pratis iegrozīt citu. Neīstais Auzenbachs dzīvoja Marijas ielā 79, bet īstais – Matīsa ielā 79 – netīša sagādīšanās.

Manas sētas vārtiem augšā bija izkārtne „Rīgas pilsētas nespējnieku patversme”. Šinī nabagmājā mitinājās ap 200 nabagu. Uzturs bija neiedomājami slikts, mirstība liela. Es tomēr baudīju mazu priekšrocību; man nebija jādzīvo lielajā veču kazarmā, kur mācīšanās

neiespējama. Mitinājos mazā priekšistabiņš, ar ieeju tieši no kāpnēm. Kas par to, ka tieši zem manām kājām, apakšstāvā, atradās liķu kambaris, kuram arvien jāstaigā garām. Uzturam es visu laiku saņēmu mazu papilddevu: tā bija otra maizes kartiņa, kuru biju ieguvis pirms iestāšanās nabagmājā, un kuru es pēc tam neatļautā kārtā turpināju izlietot. Simts gramu draņķīgas /ar puvušu kartupeļu, koku mizu u.c. surogātu piemalumu/ maizes dienā, labprāt izmantoju kā piedevu savai nespējnieku rācijai.

12.

Bezdarbs, bads un vācu patvaļa dzina latviešus arvien lielākā izmisumā un naidā. Vācu plāni par Kurzemes hercogisti un Latvijas kolonizēšanu uztrauca vēl vairāk. Tādēļ vēl patīkamāk bija noskatīties šādā skatā: pa Marijas ielu no Vidzemes (frontes) puses konvoja pavadībā dzen krietnu baru apcietinātu vācu zaldātu. Tiem visiem pie krūtīm piespraustas sarkanas lentītes un, kopsolī iedami, tie svilpo Marseljezes melodiju... Tātad jau samaitāti.

Mūsu skolas vecākajās klasēs drīz radās vairāki pagrīdnieki, kas saistījušies nelegālās Latvijas Sociāldemokrātijas „Spartaks” grupā. Laiciņu vēlāk arī es, kā viesis, sāku apmeklēt kāda pagrīdes pulciņa referātus, līdz beidzot tiku uzņemts „Spartakā”. Slepēnās teorētiskās nodarbības bija Marksa, Engelsa, Kautska un Ļeņina studēšanas, praktiskās – proklamāciju kaisīšana un aģitācija. Visa šī darbība bija vērsta vienīgi pret vāciešiem, mūsu tautas simtgadējiem ienaidniekiem. Frontē uzsāktu cīņu es tagad turpināju ar proklamāciju žūkšņiem. Izmētāt lapiņas pa ietvēm, sabāzt tās vēstuļu kastītēs vai izlīmēt uz žogiem un stabiem bija riskanta lieta, bet pasniegt vācu valodā drukātas mulsoinošas lapiņas nepazīstamiem kareivjiem tieši rokās vakara tumsā vai izmētāt tās zaldātu apdzīvoto namu koridoros un kāpnēs – jau pārdrošība. Šī bija mana „specialitāte”. Cik reizes nelikās, ka nu viss pagalam, nāks kara tiesa par armijas musināšanu. Un tad ardievas šai pasaulei ...

1918. g. janvāra sākumā „Spartaks” sarīkoja neatļautu demonstrāciju ar lozungiem: „Darbu un maizi!”, „Mieru bez aneksijām un kontribūcijām uz tautu pašnoteikšanās pamatiem!” u.c. Demonstrācijās piedalījās ap 10000 cilvēku. Marijas un Matīsa ielu stūrī stipra policistu ķēde aizsprostoja ceļu. Gājiena galvgals izsitās cauri, bet tad šucmaņi un zaldāti atklāja uguni, radās mazs apjukums un aizsprosts bija atkal atjaunots. Nogrieztais avangards, kurā atrados arī es, bija ieskrējis kā līnis murdā, pilnīgā ielenkumā. Ko mēs, kādi 70 cilvēki, vairs varējām iesākt? Pārējā masa kļiedza: „Atbrīvosim mūsu ielenktos biedrus!” un mācās vāciešiem virsū. Mēs, nogrieztie, tad saspiedāmies kā bites, ciešā kamolā un ar varenu triecienu, pielietojot dūres, pārrāvām aizsprostu un tā izsprukām no gūsta.

Visu šo ziemu ļoti daudz lasīju. Ne par velti skolotāji zobojās, ka es ar Marksu padusē vien staigāju. Visas jaunās, tikko iznākušās skrejlapīņas arī starp klases biedriem. Pēdējo vidū bija arī nodevējs, uzvārdā Romāns, vācu politiskās policijas aģents. Tas neapņinis centās izdibināt manu dzīves vietu. Izzināt bija pagrūti, jo patversmju iemītnieki adresu grāmatā nebija reģistrēti. Turpretī savās ielas gaitās es kā pagrīdnieks pamatīgi jaucu savas pēdas. Bieži man sekoja nepazīstami tipi. Tos atšifrēt un piemulķot bija savā ziņā baida.

Lieldienu brīvlaikā sākās jauns mācību gads, un es pārgāju uz 7. ģimnāzijas klasi.

Dzīve patversmē kļuva nepanesama sliktā uztura un liķu dēļ. Divreiz nedēļā pie manām durvīm piebrauca smagais ormanis un pievāca liķkambarī un manā kāpņu telpā uzkrājušos šķirstus ar liķiem, sakrāva tos uz ratiem šķērsām un gareniski vairākās kārtās, nosēja ar striķiem un aizveda uz Matīsa kapiem. Siltam laikam iestājoties, mūžīgā liķu smaka vairs

nebija izturama. Patversmes iemītnieku skaits tomēr nemazinājās, jo uz vakanto vietu jau gaidīja citi bada cietēji.

Drīz sāku just, ka spiegi manu mitekli uzoduši.

Tad nāca Viļa Štramdierra ķibeles. Matīsa kapos viņš bija sastapies ar diviem vāciešiem, no kuriem viens bija tas pats, kas Štramdierei pieķēra dokumentu viltošanā. Viņu vispirms izkratīja, tad paprasīja dokumentus. Vācieši izlasīja, ka pasē rakstīts „Auzenbachs”, tie satraukumā uz laiciņu palika mēmi. Grozīja un šķīstīja pasi, ar vairojamo glāzi pētīja ģimētni un zīmogu, bet viss bija īsts, neviltots. Prasīja, vai nepazīstot vēl kādu Jāni Auzenbachu, protams, ka – nē. „Vai viņš patiesi dzīvojot Marijas ielā 79?” Ja neticot, lai nākot līdz. Vācieši galīgā nesaprašanā. Pēdīgi Štramdiereis tiem nevainīgi noprasīja: „Vai tad nevaru iet?”- lai ejot. Pārradies mājās, mans dubultnieks steidzīgi kravājās uz pazušanu. Pēc pusdienas viņš redz pa vārtiem ienākam sešus bruņotus vāciešus, kas tūlīn sāk meklēt sētnieku. Kamēr viņi ienāk vajadzīgajā dzīvoklī, Štramdiereis jau sen pa sētas nameļa pretējās puses logu pa virvi nolaidies sveša nama pagalmā un prom gan.

Pie visiem citiem grēkiem nu vēl šitā dubultā ķeza man nāk klāt. Man pienācis pēdējais laiks pazust ..

Neilgi atpakaļ, lai atkautos no Romaņa uzmācšanās, biju uzdevis, ka dzīvoju M. Altonova ielā 19 dz. 4. To, it kā aizpildīdams robu, ierakstīja žurnālā manam vārdam pretī.

Kādu nedēļu skolā vairs nerādījos. Vajadzēja nostaigāt uz Kurzemi, atvadīties no vecākiem /pie kuriem apmesties uz dzīvi būtu pārāk bīstami/, un saposties tālam briesmu pilnam ceļam.

Atgriezies Rīgā, apmeklēju savu smirdošo lauvu bedri, t.s. dzīvokli. Nelabas nojautas dzīts, tūlīn pārgērbos gluži citās drēbēs. Galvas sega un apavi arī bija citi. Pēc maza brītiņa, aiz plānās sienas dzirdu ienākam kādu cilvēku, kurš griežas pie barakas pārziņa ar jautājumu vācu valodā par manu pārrašanos. Kā kaķis izlavījies sētā. Tur uz otru ārdurvju sliekšņa stāv liela auguma drukns, robusts tēviņš, kurš, liekas, acīm apēdējs. Tomēr laikam nepazīna. Prāvais gabals līdz vārtiem bija neizturami garš. Vācietis, kuru jau agrāk biju ievērojis kā spiegu, klusiem soļiem nāk man pakaļ. Liekas, nupat, viņš uzkliegs „halt!” un tad ...

Ticis aiz vārtiem, vēja ātrumā traucos uz tuvējo Avota ielu, kur, pašreiz grabēdams, nāk tramvajs. Ielēcu tajā un paskatos atpakaļ. Riebīgais subjekts stāv vārtos un muļķīgā pozā lūr manā virzienā. Zutis atkal izsprucis ...

Nākošā dienā svešā patapinātā apģērbā un neparastā stundā pēdējo reizi aizeju uz skolu. Man vajadzīga apliecība par 6. klases beigšanu. Direktors Zariņš sāk mani strostēt. Izrādās, pirms dažām dienām skolā ieradies politiskās policijas oficiārs un uzbrucis direktoram par to, ka skola gatavojot politiskus pretvalstiskus audzēkņus. Minējis manus grēkus un sevišķi ārdījies par to, ka es klases žurnālā uzdevis nepareizu adresi. Viņi, vācieši, veselas četras reizes gan naktī, gan dienā kratījuši manu dzīvokli un pārliecinājušies, ka es tur nekad neesmu dzīvojis.

13.

Štramdiereis aizbēga uz Kurzemi pie vecākiem. Apmēram gadu vēlāk Talsos vācieši viņu nošāva.

Es, mazu pauniņu plecos, kaklā uzkārtu roku, pa malu ceļiem nogāju līdz Cēsīm. Pēdīgi nokļuvu Pleskavā. 9. maijā nelegāli pārgāju demarkācijas līniju. Apmetos Petrogradā, kādā invalīdu patversmē.

Jūlijā pērcēlos uz Nižņi-Novgorodu /Gorkiju/. Tur līdz oktobrim izpildīju Latvijas Kara Invalīdu Savienības un patversmes vadītāja pienākumus. Tad aizbraucu uz Maskavu un iestājos tikko dibinātajā Sabiedrisko Zinātņu Sociālistiskajā Akadēmijā. Formāli skaitījos ekonomiskajā fakultātē, bet ļoti daudz lekciju klausījos arī vēsturiskajā nodaļā. Pieķēros psiholoģijai, sevišķi masu psiholoģijai, kas bija P.Birkerta priekšmets. Bez tam ļoti bieži apmeklēju 1. Valsts Universitāti /Katrīnas 2. dibinātu/, kur vēl bija daudz veco mācības spēku. Tur lekcijas notika citās stundās. Klausījos aptuveni tos pašus priekšmetus. Dzīvoju invalīdu patversmē, Pestītāja katedrāles tuvumā un katru brīvo brīdi urbos grāmatās.

1919. g. maijā, Versaļas miera līguma parakstīšanas laikā, atrados Maskavas Universitātes ķirurģiskajā klīnikā, kur kāds ievērojams profesors mēģināja izlabot manu roku. Operācijas pasākums neizdevās.

Laiciņu vēlāk mani nosūtīja uz Ļipeckas sēravotiem Tambovas guberņā. Augustā balto kazaku ģenerālis Mamontovs pārrāva dienvidu fronti un sapostīja ceļus un tiltus vairāku simtu kilometru plašā apgabalā. Bija jāsēž Ļipeckā līdz janvārim, zināms, uz Akadēmiju arī nebija, kur steigties, jo tagad tā bija pārvērsta par vienīgi mācību spēkiem domātu iestādi, un studentiem bija ieteikts pārcelties uz citām mācību iestādēm. Pieteicos uz jauno 6 mēnešu kursu Komunistiskajā Sverdlova universitātē.

Iebraucis Maskavā, saslimu ar izsitumu un atguļas tīfu. Četras dienas nogulēju nesamaņā. Beidzot tomēr uzcēlos.

Komunistiskās Universitātes studentiem bija sava kopmītne, kur uzturs bija labāks nekā invalīdu patversmēs. Izglītības līmenis gan daudziem audzēkņiem bija zems. Tādi rupji, neaptēsti tipi bija arī bulgāri, kuri uz kopējām lāvām gulēja man līdzās. Viens no viņiem pēc kāda laika pazuda. Pēc trim nedēļām Bulgārijā atentātā tika nogalināts kāds augstāks valsts vīrs. Vainīgais tika saķerts un izrādījās par neseno manas guļamvietas kaimiņu. Terorists tika pakārts, un mūsu kursa vadītājs veltīja viņam dažus siltus vārdus.

Rudenī, pēc kursa beigšanas, absolventus izsūtīja uz visām četrām debess pusēm praktiskā darbā. Es nonācu Orenburgā, kur veselus astoņus mēnešus nonīku kancelejas darbā.

14.

1921. g. oktobrī ar 11. bēgļu ešelonu no Maskavas atgriezos Latvijā. Vecāki atkal dzīvoja Kļinku mežsargmājā. Tēvs vairs nekalpoja baronam Reķim, bet Latvijas valstij.

Nebija vairs mana brāļa Žaņa – Alfrēda. Iepriekšējā gadā, Jāņos peldoties jūrā, viņš bija noslīcis. /Apglabāts Šlokenbekas kapos/. Nekad neesmu beidzis apbrīnot Žaņa spējas amatniecībā. Bez kāda meistara viņš bija iemācījies ģērēt izturīgas un glītas ādas, /visur taču bija galīgs trūkums/ un šūt solīdus apavus. Kā kokamatnieks viņš pagatavoja tēva dravai prāvu skaitu bišu stropu un bez tam iekārtojās sev smēdi. Vēl ilgus gadus ģimene lietoja viņa kalto kabatas nazi, kas ļoti labi „turēja zobu”, to visu viņš bija paguvis līdz 17 gadu vecumam.

Māsa Līda jau 1919. g. apprecējās ar Edvardu Cīruli un laulībā ar viņu piedzīvoja meitu liliņu un vēlāk meitu Dzidru.

Pirmajā decembrī sāku strādāt tuvējā pamatskolā Apšuciemā kā skolotājs – praktikants.

Dzīve sektantu – baptistu apsēstā ciemā bija stipri garlaicīga un grūta, tomēr tur nokalpoju četrus gadus. Pa vasarām cītīgi apmeklēju skolotāju kursus Rīgā.

Sākumā skola mitinājās ļoti saspiestās īrētās telpās. Reto izdevību par smiekla naudu nopirkt lielāko Apšuciema celtni, bijušo labības spīķeri skolas novietošanai bija izjaucis īrēto telpu saimnieks, lai viņam nezustu bagātā īres nauda. Pēc lielām cīņām, ar dažādiem slepeniem

gājieniem panācu, ka Izglītības ministrija par Ls 1000 nopirka minēto ēku. Vismaz pirmajā, provizoriskskajā izbūvē un skolas apgādē ar mācību līdzekļiem ieliku visu savu jauneklā sparū.

Apšuciemā arī apprecējos ar tās pašas skolas skolotāju liliju Šēnbergu, Lestenes pagasta „Tempju” māju saimnieka meitu. 1923. gadā mums piedzima meita Rita un 1925. gadā meita Tija.

1925. gada rudenī aizgāju uz Talsu apriņķa Cēres pamatskolu par pārzini. Sieva skolā vairs nestrādāja.

1926. g. jūnijā mūsu laulības kopdzīve izbeidzās. Sieva aizgāja pie vecākiem, bet es dažus mēnešus vēlāk pārcēlos uz Rīgu. Tur iestājos pieaugušo ģimnāzijas 4. /pēdējā/ klasē. Gribēju formāli pabeigt vidusskolu, lai iegūtu pilnas skolotāju tiesības. Tas man arī izdevās.

1927. g. rudenī iestājos Latvijas Universitātes juridiskajā fakultātē. Iztiku no invalīdu pensijas un nelielās aldzinas, ko saņēmu Latvijas kara Invalīdu Savienībā kā ievēlēts darbinieks.

Pēc divu gadu studijām sāku nojaust, ka jurista arods man nekā laba nesola. Mans organisms/ sevišķi sirds/ nepanes sēdēšanu kancelejā. Bez tam ārsti konstatēja nelielu tuberkulozes perēkli plaušās.

1928. gadā mūsu izjukusī laulība tika šķirta uz abpusējas vienošanās pamata. Atsevišķā nolīgumā es apņēmos maksāt par bērnu audzināšanu 40 latus mēnesī līdz viņu 16 gadu vecumam.

15.

No Cēres uz Rīgu aiziedams, es joka pēc pieprasīju vienu no 7 jaunsaimniecībām, kuras nāca piešķiršanā 1926. g. rudenī Cēres pagastā. Man kā kara invalīdam bija vairāk tiesības uz zemes iegūšanu. Pagasts, /kur bija prāva vācu kolonija un pašvaldībā stipra vācu frakcija/ mani izgāza cauri un zemi piešķīra vietējiem vāciešiem – landesvēristiem, kas vēl nesen bija cīnījušies pret Latviju.

Tas bija izaicinājums manai cīnītāja dabai. Pārsūdzēju uz Talsiem. Vācieši izkrita cauri. Kad apskatīju piešķirto Putnēnciema jaunsaimniecību F3 un viņai blakus esošo F2, kura bija kritusi invalīdam Žurkinam, manī pamodās tēvu tēvu zemes rūķa instinkts. Atpakaļ pie zemes! No sākuma uzsāktā „joka” izauga lieli nodomi.

Caurkritušie vācieši pārsūdzēja uz Rīgu. Viņu rīcībā bija labākie advokāti – speciālisti zemes lietās. Personīgi pret mani tika safabricētas garas, no daudz smagiem punktiem sastāvošas sūdzības, veselas septiņas, bez tam liels skaits parastu sūdzību. Starp citu, vācieši mēģināja pierādīt, ka man ir tikai trešās kategorijas tiesības uz zemi, ka es jau esot ieguvis valsts fonda zemi Tukumā un leca vā /kur dzīvoja kāds cits Jānis Auzenbachs/, un tādēļ esot saucams pie kriminālatbildības.

Sūdzību izskatīšanas dienā visi ieinteresētie bija sabraukuši Rīgā. Uzgaidāmās telpās viņi mani uzlūkoja ar tādu uzvarošu smīnu, it kā viņiem jau zeme būtu rokā. Es aizstāvējos pats. Uz katru advokātu izvirzītu apsūdzības punktu, apturot advokāta runas plūdus, es tūlī liku galdā attiecīgu iepriekš sagatavotu dokumentu, kas mani reabilitēja. Vācieši spīdoši izgāzās. Viņi bija pazaudējuši arī dažu labu zirgu un govi, kas aizgāja aizstāvju honorāram.

16.

Kad 1928. g. pavasarī kā pilntiesīgs saimnieks es pa otram lāgam atbraucu apskatīt savu objektu, man sāka uzmākties dažādi pircēji, arī no vietējām vācu aprindām. Ko es, kara

invalids – students – skolotājs būdams, iesāksot ar neapbūvētu, galīgi nolaistu zemes gabalu. Sāka interesēties par invalīdu Žurkinu, otra gabala ieguvēju. Pavēstīju, ka gabalu F2 arī nevar iegūt, jo to par 1300 latiem esmu nopircis es, un manā valdīšanā tagad skaitās 31 ha, kas sastāda viengabala objektu.

Laikam pats Dievs pie Pasaules radīšanas, lai iepriecinātu mani, bija izveidojis manas zemes centrā uzkalnu ar nogāzi uz dienvidrītiem un dienvidiem. Labāku vietu ēku novietnei un augļu dārziem nevarēja vēlēt.

Drīz atvedu jau Apšuciemā sagatavotus būvmateriālus, un 1. jūlijā kopā ar jaunākās māšas Olgas vīru Ernestu Altroku sākām celt nelielu dzīvojamo māju. Ēku celšanai saņēmu no Zemes bankas 1000 latu aizņēmumu, bez tam prāvu ienākumu guvu no pļavām un atmatā stāvošiem laukiem, kurus vairāksolīšanā izdevu siena pircējiem. Arī māte man aozdeva 700 latus, tā radās līdzekļi, ar ko samaksāt Žurkinam un Atrokam, iegādāt cementu, kaļķus, kriegēļus, naglas u.c. būvmateriālus, kā arī pirmos darba rīkus.

Nākošā ziemā uz vairākām nedēļām pazudu no Rīgas pa vairākiem lāgiem.

Studēšanā sāku atlaisties un plaušu ārstēšanai izvēlējos meža darbus. Izcirtu 150 m³ man piešķirto būvkoku un izvedu tos apzāģēšanai uz savu zemi. Lielāko tiesu baļķu izvedu viens pats, pielietojot trīsi. Viens pats mitinājos jaunieceltajā mājīnā. Tēva aizdoto zirgu turēju priekšistabā, jo citu ēku nebija.

1929. gadā atkal laidu vairāksolīšanā pļaujamus laukus un pļavas. Apzāģēju būvmateriālus un iesēju 3 ha ziemāju. Man jau bija 2 zirgēļi un ar tiem aparū līdz decembrim gandrīz visas atmatas.

Novembrī pieņēmu trīs vienkāršus strādniekus palīgos, un pats pildīdams meistara vietu, divās nedēļās pie ļoti maziem izdevumiem uzcēlu prāvu labības šķūni.

Viens pats saimniekodams, ziemā sagatavoju pa detaļām jaunu ēku – vistu māju.

Šo darbu veicu šķūnī klusiņām. Kad 1930. g. martā, pieņēmis dieninieku, trīs dienu laikā uzslēju trešās ēkas stāvu, kaimiņiem bija lieli brīnumi. Zemes pircēji pamazām izbeidza savu uzbūvēšanos. Kaimiņu pareģojumi, ka man šī grūtību pilnā dzīve drīz apniks, nepiepildījās.

Man vienam pašam vajadzēja gatavot ēdienu, kopt zirgus, taisīt dažādus saimniecības piederumus un darba rīkus un kauties ar mūžīgo naudas badu. Strādāju kā nabaga velns un jutos kā Robinsons uz vientuļas salas. Pie tam nebiju taču vesels cilvēks, bet otrās kategorijas /100% / invalīds ar visām blakus kaitēm.

1940. g. pavasarī sastrādāju visas pērn uzartās atmatas un apsēju ar valdības aizdoto sēklu, par kuru man vēlāk nācās samaksāt trīskāršu cenu. Drīz manai Auļu saimniecībai apkārt sāka līgot kupli labības lauki.

17.

1930.g. vasaras beigās iestājos laulībā ar skolotāju Irmu Vanderi, dzimušu Rīgā. Viņa arī turpmāk palika Madonas apriņķa Odzienes pamatskolā un tikai brīvdienās ieradās manā saimniecībā.

No vecākiem saņēmu vienu govī. Man jau gāja labāk, jo visus sieviešu darbus veica sievas māte Marija Vandere, dzim. Dukāts.

Rudenī nokūlu vairāk nekā 10 tonnu labības, lai agrāk tiktu pie sava ganāmpulka /lopu pirkšanai nebija līdzekļu/, nākošajā ziemā un pavasarī atšķīru pavisam 5 telītes. Nogādāju ar Invalīdu fonda atbalstu, inkubatoru un izperināju vairākus simtus cāļu. Tā man radās sava

putnkopība. Tā kā lopbarības bija liels pārpalikums, tad ziemā un pavasarī to pārdevu un ienākumus izlietoju nebeidzamajām saimniecības vajadzībām.

Ļoti daudz līdzekļu izlietoja aramzemes un pļavu ielabošanai. Likvidēju krūmus, raku jaunus dobjus sērijās ieturētus grāvjus, gāzu vecos darbu traucējušos grāvjus ciet / tie visi bija aizauguši/, izspridzināju un novācu akmeņus. Plaši pielietoju mākslīgos mēslus. Krūmiem pieaugušās ciņainās, slapjās pļavas pakāpeniski nosusināju, pāraru un nodrošināju ar vērtīgu zelmeni.

Zemes ielabošana, protams, nebija vienā gadā veicama, tā prasīja lielus līdzekļus arī turpmāk.

1931. g. vasarā nogādāju uz izmaksu zāles pļāvēju un zirga grābekli, kas mani atbrīvoja no smagās sešu nedēļu ilgās pļaušanas un grābšanas rokām.

Tomēr augļi šiem nebeidzamajiem ieguldījumiem rādījās skopi. Raža otrajā saimniekošanas gadā izbira uz pusi mazāka. Bez tam visā pasaulē plosījās krīze un bezdarbs.

Skolās skolēnu skaits stipri samazinājās /kara laika sekas/, un drīz Latvijā bija ap 600 skolotāju bezdarbnieku.

Kad 1931. gadā jūnijā Irma atradās Tukuma slimnīcā, kur tikko bija dzemdējusi meitu Zaigu, viņa izlasīja avīzē, ka štatu samazināšanas dēļ arī viņa saņēmusi „vilka pasi”. Izņemot kara invalīda pensiju, citi ienākumi gandrīz vairs nebija.

Nākošo ziemu atkal nejauki plēšos pa mežu. Bija jāizcērt un jāizved pārējie valsts dotie būvkoki, atkal 150 m³. Daļa koku bija ļoti resni, līdz 3,5 ciešmetru, un atradās pārāk stāvās nogāzēs /Riebāju kapu tuvumā/, kur izvešana bija ļoti grūta, dažreiz pat bīstama. Minētie koki bija sazimēti jau vairākus gadus iepriekš, bet neviens jaunsaimnieks tos nebija ņēmis sliktās vietas dēļ. Es tomēr, pielietojot savu uzticamo trīsi, tiku laimīgi ar viņiem galā.

Lopu skaits pamazām auga, jo jaunas telītes šķīrām klāt. Pagaidām kustoņi bija saspiesti vīstus mājā, bet tā ilgi vairs nevarēja. Akmeņu un grants pievešana jaunas kūts celtniecībai prasīja lielu piepūli un izdevumus.

1932. g. vasarā kopā ar 2 palīgiem laukstrādniekiem no lauku darba svabadās dienās cēlu jauno cementa – kaļķu – grants kleķa kūti. Aizgūtnēm veiktie mūra un koka darbi ievilkās līdz pavasarim, tomēr jau janvārī lopi tika pie daudz ērtākām telpām.

Irmas atlaišanu pārsūdzējām no instances uz instanci, līdz beidzot lieta nonāca Senātā. Maksāt 100 latus advokātam nebija pa spēkam, un pieveikt tiesā valdības iestādi – ministriju bija problemātiska lieta. Kā savas sievas pilnvarotais uzstājos personīgi. Un vinnēju. Pēc pusstundas jau ierados Izglītības ministrijā un apprasījos, kur un kad sieva varēs saņemt algu par pusotra gada piespiedu bezdarbībā pavadītu laiku. Ministrijas dižvīriem tas bija ļoti liels pārsteigums.

1933. g. Irma februārī devās atpakaļ uz Odzianas pamatskolu, ņemot līdzi mazo Zaigu un iepriekšējā oktobrī dzimušo Ainu, kā arī savu māti kā bērnaukli. Par nelikumīgo atlaišanu sieva saņēma 700 latus.

Dzīve Auļos man tomēr vieglāka nekļuva, jo visur bija jāpalaižas uz algotiem cilvēkiem, kas bieži vien prata slinkot un zagāt. Vienam pašam visu redzēt un vadīt bija neiespējami.

1933. gada vasarā apzāģēju pārējos būvmateriālus. Rudenī par pārdotiem kviešiem nopirku ķēvi Nellu, kura kļuva par manis vēlāk izaudzēto zirgu ciltsmāti.

Veicu priekšdarbus jaunas dzīvojamās ēkas celšanai. Jau vasarā bija izlieti pamati ar diviem zem ēkas paredzētiem pagrabiem ar dzelzsbetona griestiem. Jaunceltnes projektu biju

plānojis visus pēdējos gadus, bet, cik gadu man vajadzēs ēkas uzcelšanai un galīgai nobeigšanai, bail iedomāties.

Biju apņēmis parādu netaisīt, bet kur ņemt būvei nepieciešamos līdzekļus/ Ar pensiju un Irmas algu es varēju segt tikai strādnieku algas un tekošos izdevumus. Saimniecība deva tikai uzturlīdzekļus. Pirmā pagaidu mājiņa jau sen kļuvusi par šauru, un dzīvot ilgus gadus nīkuļa dzīvi es arī negribēju.

18.

Ar 1934. g. Jurgiem Auļus izdevu pusgraudniekiem. Pats sev paturēju nelielu zemes gabalu, ķēvi Nellu un 5 govīs. Graudnieka dzīvoklis bija izbūvēts vistu mājas vienā galā. Pats iesaistījies algotā darbā kā Invalīdu Savienības Tinūžu kolonijas un centra saimniecības vadītājs – alga 120 lati mēnesī pie visa brīva.

Nāca 1934. g. 15. maija Ulmaņa apvērsums, kā arī Auļus izkratīja, meklējot ieročus un skrejlapīņas. Tinūžos noturējās tikai līdz gada beigām, kad manā vietā stājās kāds agronomis, ministra Birznieka „krustdēls”. Arī Irmu izmeta no Odzienes un ieskaitīja par rezerves skolotāju. Tagad viņai pastāvīgi vajadzējs braukt no vienas skolas uz otru, aizpildot slimo skolotāju vietas. Tanī rudenī Auļos tika uzcelts jaunās dzīvojamās mājas stāvs.

Pazaudējis vietu Tinūžos, pārgāju / 1935. g. sākumā/ uz Kabiles pamatskolu, kur dažus mēnešus aizpildīju kāda slima skolotāja pienākumus.

1935. g. rudenī dabūju skolas pārziņa vietu Vānē. Še 1936. g. Irmāi piedzima dvīņi – dēli Alnis un Vilnis. 1936. g. viņa atstājās no rezerves skolotājas vietas un pārcēlās par skolotāju Vānē. Nu varējām atkal visa ģimene dzīvot kopā. Es, protams, ļoti bieži braukāju uz Auļiem, kur ne katrreiz gāja tā, kā vajadzēja. Pa vasarām un citām brīvdienām visa ģimene rāvāmies pa māju.

1936. g. pavasarī, pēc 26 gadu nokalpošanas mežsarga amatā, tēvs aizgāja pensijā un Jurgos ar visu ģimeni pārcēlās dzīvot uz Auļiem. Viņam līdzī bija zirgs un 2 govīs. Ar graudniekiem, kas tik bieži un nekaunīgi mani bija apzaguši un līgumus nepildījuši, apņēmos vairs neielasties. Pa skolas laiku saimniecību vadīja tēvs un māte, pārējā laikā viss gāja kopējiem spēkiem. Vasarā turēju 2 puīšus, 2 meitas un ganu. Darba pietika visiem, gan ēku būvē, gan meliorācijā, gan dārzā un pļavā. Ziemā algoto cilvēku bija mazāk.

Tanī vasarā izbūvēju pirmās divas istabas ar priekšnamu jaunajā ēkā, kur mēs, jaunā ģimene, pārgājām dzīvot. Saliku modernos futerlogus un durvis ar misiņa apkalumiem arī citās vēl nepabeigtās telpās. Kļuva drusku mājīgāk.

Ar augļu un ogulāju dārzus pa pēdējiem septiņiem gadiem pamazām bija izpleties līdz 1,5 ha. Kādreizējo pliko pauguru apņēma cirpti dzīvžogi un daudz stādīti koki un krūmi, kas bieži vien bija atvesti no desmitiem kilometru atstatuma. Gandrīz visu ēku jumti bija krāsoti sarkanā krāsā, bet sienas – baltā.

1937. g. februārī mūs piemeklēja nelaime: garā klepus un bronhīta māks, nomira mūsu mazais Alnītis. Viņu apglabājām Raibāju kapos 3 km no Auļiem.

19.

Kad lata kurss sāka šķobīties, tēvs izņēma savu agrāk iekrāto naudu no bankas un nopirka Mīlkalnes pagastā sīksaimniecību „Ezeriņi”, kur 1937. g. Jurgos aizgāja dzīvot. Māte gribēja palikt „Auļos”, lai vadītu manu saimniecību, jo sadzīvot ar tēvu pēdējos gados bija neiespējami. Viņš tomēr piespieda aiziet viņam līdz, kaut priekšā bija cita sieviete.

Mana māja Jurgos pēkšņi palika tukša. Tas tēvam sagādāja lielisku prieku, un to viņš nevienam neslēpa. Cilvēki, kurus es iepriekš gribēju salīgt, atkrita, jo tēvs par to bija rūpējies vaiga sviedros. Kad pērcjurgu dienā ar riteni atskrēju no Vānes, mājas durvis bija noslēgtas, atslēgtas noliktas kaimiņos, vienīgi suns, galīgi nelaimīgs, sēdēja kalna galā, gaidīja kādu mājinieku. Lopiem nebija kopēja, ik pārdienas skrēju no skolas 35 km šurp un atpakaļ, lai izlāpītos ar kādiem gadījuma cilvēkiem. Lauki palika neapsēti, kartupeļi nestādīti. Rudenī, izņemot ziemājus, citas labības nebija, ko kult. Vispār tēvs toreiz man iegrieza tik pamatīgi, ka neviens svešs cilvēks nebūtu to pratis.

Viņam bija nepanesams raksturs. Bērņībā un pusaudžu gados mēs, bērni, tāpat arī māte, gandrīz ik dienas izjutām viņa dusmas un lamas. Nekas pa prātam nebija izdarāms. Arī citas augstākstāvošas personas viņa acīs bija muļķi, nelieši, noziedznieki. Par saviem tuviniekiem viņš katram svešiniekam neapnīcis, stāstīja to ļaunāko. Cik reizes tēvs, piemēram, neņēmās apgalvot, ka viņa znots Cīrulis jaunības gados mantkārīgos nolūkos laikam gan sot pastrādājis slepkavību, jo Cīrulis, lūk, esot dzīvojis notikuma netālu netālā apkārtnē. Ka šinī apkārtnē dzīvoja simti citi, un tie varēja būt tikpat vainīgi vai nevainīgi, par to viņš nedomāja. Neapnīcis viņš klāstīja, cik un kā viņš palīdzējis bērniem, bet parādu atdošanu noklusēja. Dažreiz nolīdzināto parādu prasīja otrreiz. Mūžīgi viņš izlikās tukšs un nabags, bet kad nomira, tad atradās vesels žūksnis nekam nederīgas cara naudas, Latvijas naudas un otrās okupācijas vācu naudas.

20.

Māte iepirktajā mājiņā pie tēva nodzīvoja apmēram 10 mēnešus, līdz beidzot nepanesamo skandālu spiesta pārnāca dzīvot uz „Auļiem” atpakaļ un sabija līdz mūža vakaram.

Auļu apsaimniekošanu turpināju tādā pašā garā. Kad atgriezās māte, viņa ar pāris algotu cilvēku palīdzību kārtoja visu saimniecību tīri labi. Bija arī vaļinieks, kas īri atstrādāja, tas nodzīvoja 3 gadus. Algu, ko abi ar lrmu pelnījām, gandrīz visu ieguldījām inventārā, zemes ielabošanā, dzīvojamās ēkas izbūvē un dažādās labierīcībās.

Grūti bija plēsties uz divām pusēm. Skolā nekad neesmu pratis strādāt kā „derēts gans”. Tā tas bija jau Apšuciemā, kur pieliku pārcilvēciskas pūles, lai skola tiktu pie sava nama un bagāta mācību līdzekļu krājuma. Tāpat arī Vānē organizēju dažādus sarīkojumus, ieskaitot bērnu svētkus, un citus pasākumus, piem., mazpulka zemes izmantošanā. Un panākumi nebija mazie. Mazā, nožēlojamā skoliņa, kādu to atradu 1935. g., drīz vien varēja nostāties blakus labākajām lauku skolām, ne tikai mācību līdzekļu, bet arī audzēkņu sagatavošanas ziņā. Protams, tas bija daudzu cilvēku, skolotāju, bērnu vecāku, pašvaldības darbinieku kopējo pūļu rezultāts. Taču šis rezultāts, trūkstot vienam „nemiera garam”, varēja izpalikt. Ļoti bieži savā dzīvē no pēdējā surogāta esmu iztaisījis „zeltu”, ļoti bieži izdzīts no kungu pieņemamās istabas durvīm, esmu ielīdis atpakaļ pa logu.

Tomēr ilgi tā plēsties nebiju spējīgs. Biju taču nervozs invalīds ar visām kaitēm. Skolu inspektoram bieži lūdzu, lai pārceļ uz kādu mazāku skoliņu tuvāk pie manas saimniecības, bet tas nenotika.

Tad nāca 1939. g. rudens, iezvanot Otro pasaules karu. Vietējie vācieši repatriējās, atstājot mūsu pagastā tukšas 57 mājas. Krievu garnizoni apmetās Liepājā, Ventspilī u.c. bāzēs. Personīgi es jau ap Jaungadu gaidīju boļševistisku apvērsumu mūsu zemē. Tālākās perspektīvas bija drūmas, strādājot skolā, nebija ilgstoši savās rokās noturēt māju, kurā biju

ieguldījis savus labākos gadus. Šī māja pasaules kara laikā, varēja vairāk manai ģimenei nodrošināt pārtiku, nekā skolotāja alga.

Ar lielām grūtībām atraisījies no skolas /bija taču sācies jauns mācību gads/, un oktobrī pārnācu dzīvot Auļos. Irma ar bērniem palika Vānē, kur nostrādāja līdz nākošai vasarai. Tanī pašā ziemā abi ar Irmu pabijām Tukuma slimnīcā. Man operēja aklo zarnu, bet Irma deva dzīvību dēlam Raitim /1940. g. 27. febr./.

21.

Boļševiku valdīšanas pirmais gads mūsu saimniecību iespaidoja maz. Bija 3 spēcīgi zirgi, pietiekošs govju, aitu un cūku skaits, labi iestrādāta un mākslīgie mēsliem bagātīgi mēslota zeme, kas deva jau tīri bagātīgas ražas. Izkultivēti jau bija tādi ganību un purvu stūri, kur senāk neviens cilvēks nebija kāju spēris un roku līcis klāt. Tagad jau daudz vieglāk varēja iztikt bez svešiem cilvēkiem, jo visur pielietoja mašīnas. Ierīkoju ūdensvadu uz istabu un kūti, pie kam ūdens sūkņēšanā pielaiķoju ar zirgu dzinamu ģēpeli.

Dažādus kvalificētus darbus, kā arvien, centos padarīt pats. Biju reizē galdnieks, riteņu taisītājs, būvamatnieks, stiklotājs, krāsotājs, mūrnieks, metālapstrādātājs, ūdensvadu licējs, ādminis, elektromontieris, dārzkopis un saimnieks. Protams, ne ik reizi varēju visu veikt savām rokām, bet laika un līdzekļu ietaupījums iznāca liels, sevišķi turpmākajos kara gados, kad amatnieki kļuva bezgala izlepuši. Bez tam paša rokām radīts priekšmets bija nesalīdzināmi tuvāks, mīļāks. Saskaņā ar boļševiku zemes reformu, man nogrieza 1,2 ha, kuru piešķīra 3 jaunajiem darba zemniekiem.

Ar 1940. g. augustu Irma pārnāca par skolotāju Cēres 7. Klašu pamatskolā. Tas mūsu ģimenei bija liels atvieglojums, jo no mājas līdz skolai bija tikai kādi 5 km. Zaiga un Aina jau mācījās skolā, bet Vilni un mazo Raiti uzraudzīja un kopa groša, Irmas māte.

Mana māte joprojām palīdzēja vadīt saimniecību. Kopa lopus, gatavoja ēdienu. /Bija arī puisis ar meitu./ Kādu dienu, pie ratiņa vērpjot, viņu ķēra smadzeņu trieka. Pēc 5 dienām, 1941. g. 16. febr. viņa nomira. Apglabājām blakus Alnītim Raibāju kapsētā.

Tad nāca briesmīgā 14. jūnija nakts, kad arī no mūsu pagasts čekisti izrāva vīrus, sievas, sirmgalvjus un bērnus, kopskaitā 19 personas /4 ģimenes/ un aizsūtīja Golgātas ceļā uz austrumiem.

22. jūnijā sākās nāves cīņa starp diviem diktatoriem, Hitleru un Staļinu. Krievu paniskā atkāpšanās noritēja pa galvenajiem ceļiem un mūs neskāra.

Ienākot vāciem, sākās antisemitiskā akcija. Es pieņēmu divus Sabiles žīdus par strādniekiem, un tā tie pagaidām izvairījās no ievietošanas geto. Pēc trim nedēļām viņi tika izvestu un kopā ar citiem žīdiem Vecmoku mežā nošauti.

Šinī satraukuma laikā piedzima mūsu pastarītis Ojārs – Jānis.

Vēlāk pieņēmu divus no nometnēm atbrīvotus krievu kara gūstekņus. Viens no tiem nodzīvoja pie mums pusotra gada, līdz to iesauca t.s. vlasoviešu armijā. Otrs sabija apmēram divi ar pusgadu, pēc tam tika pārcelts uz citu pagastu.

Vācu okupācijas laikā labības nodevas nebija grūti pildīt. Pa četriem gadiem viņiem ziedoju apmēram 2 tonnas. Nodokļus samaksāt arī bija nieka lieta – apmēram 4-5 kg speķa vērtību gadā. /Speķis un sviests bija visu vērtību noteicējs./ Ar meža darbiem gāja smagāk. Visgrūtāk bija pildīt gaļas un piena nodevas. Man caurmērā gadā vajadzēja nodot 3 liellopus un 4-5 cūkas, bet no katras slaucamas govs 30-55 kg sviesta. Lai nepaliktu bez lopiem, katru gadu

šķīrām 5-7 jaunlopus klāt. Tas prasīja milzu piepūli, jo pašiem piena un sviests atlika visai maz.

1943. g. pavasarī vācu armijas vajadzībām paņēma manu labāko pašaudzēto zirgu Āronu. Pašaudzētā pirmās šķiras vaislas ķēve Danga drīz palika uz trim kājām un beidzot bija jānodod gaļā. Tā 1944. g. sējas laikā paliku ar vienu zirgu.

1943. gada rudenī vācieši novietoja mūsu pagastā daudz no Novgorodas apgabala evakuētu krievu ģimeņu. Vairumā tie bija neciešami radījumi, kas vēlāk, krievu armijai ienākot, latviešiem nodarīja daudz ļauna. Lieliski viņi prata izmantot vācu dotās uzturdevas, /kādas Krievijā viņi nekad nebija saņēmuši/, izvairīties no darba, pieklīsterēties vācu kungiem, kašoties ar pagasta un veikala darbiniekiem, apsūdzēt un izspiegot savus saimniekus. Divas šādas ģimenes īsu laiku nodzīvoja arī manā mājā. Trešā ģimene bija strādīga un godīga. Tai vēlāk, aizbraucot uz Krieviju, iedevu līdz divgadīgu grūsnu teli, aitiņu, vistiņas u.c. mantas.

Irma nostrādāja Cēres skolā vēl pirmo vācu okupācijas gadu, pēc tam pārnāca mājās. Alga bija tik niecīga, /speķi pārrēķinot – 3 kg speķa mēnesī/. Daudz izdevīgāk bija visai ģimenei dzīvot kopā. Mātes redzīgās acis taču vairs nebija, un kopt māju bez saimnieces tādos grūtos laikos nebija iespējams.

22.

Tad nāca vācu paniskā atkāpšanās un boļševiku armijas iebrukums Jelgavā, Tukumā u.c. /1944.g. augustā/. Dažādu Latvijas novadu bēgļi pārpildīja Kurzemi. Citi brauca vai tika spaidu kārtā sūtīti uz Vāciju.

Drīz manā mājā apmetās tēvs ar Sileni, māsa Līda ar savu ģimeni, Līdas znota Kopmaņa ģimene, Cīruļa svainis Drozlovskis ar sievu, kāds Rīdzenieks ar sievu. Laiku pa laikam uz vairākām nedēļām dažādas telpas ieņēma vācieši. Kāda vezumnieku grupa ar 50 zirgiem pamatīgi izputināja manu šķūnī novietoto ražu. Tāpat uzvedās kāda artilērijas pulka apgādes daļa ar 24 zirgiem. Nekultā labība vislielākā daļā, galīgi neizmantota, tika samīcīta zem zirgu kājām mēslos apmēram metru biezā slānī. Artilēristu pārsienamais punkts bija iekārtots manā ēdamistabā. Te, tāpat arī citās telpās guļamvietas bija izbūvētas 2-3 stāvos. Katrs latvietis tika stingri uzmanīts no sētā un uz ceļa izliktiem posteņiem, jo vāciešiem visur rēgojās latviešu un krievu partizāni, kuri Kurzemē sāka aktīvi rīkoties.

Ciešamāk uzvedās Todta organizācijas štābs. Vispār šinī laikā laimīgi bija tie saimnieki, kuri mitinājās šaurā noplukušā mājēlē. Viņi tad arī raidīja vāciešus dedzīgi pie manis, uzskaitot, cik man istabu un citu telpu.

Līdas znots Kopmanis dezertēja no vācu bruņotajiem spēkiem ar pilnu uzkabi un ieročiem un apmetās Auļos. Kādu dienu manā šķūnī tika novietota grupa arestētu vāciešu. Nelaimīgā kārtā vācu konvoja rokās nāca Kopmaņa noslēptie ieroči u.c. piederumi. Es aizlaidos uz mežu. Vācieši arestēja abas Līdas meitas, bet vēlāk atlaida. Kopmanis, kurš te mitinājās līdz kapitulācijai, tanī dienā nebija mājās.

Ļoti grūti bija paglābt lopus no iznīcināšanas. Vāci atļāva katrai ģimenei atstāt tikai vienu govī; vēlāk noteica vienu govī uz 10 cilvēkiem. Visus pārējos liellopus un jaunlopus bez izņēmuma vajadzēja nodot gaļai. „Friči” bieži brauca uz kontroli. Tā bija īsta nervu pārbaude, jo lopi bija sabāzti gan pagrabā zem dzīvojamās ēkas, gan augļu dārzā izraktās bedrēs, gan citur. Pietika ar viena teļa ievēkšķēšanos un viss varēja nākt gaismā.

Četros vācu okupācijas gados man nācās nodot pavisam 16 govslopus, sākot ar 156 kg dzīvsvarā. Dažus pēdējā ziemā nokāvām un apēdām paši. Bet pēc kapitulācijas man vēl bija

saglabājušās 5 slaucamas govīs un tikpat jaunlopu. Tur daudz bija palīdzējis kādreiz sūri grūti celtais pagrabs.

Ziemas otrajā pusē nebija gandrīz nevienas mājas, kur neslēptos kāds dezertieris. Žandarmi uz viņiem sarīkoja regulāras medības. Šādus apciemotājus arī es piedzīvoju.

Uz pavasara pusi šķūtis pavairojās. Vajadzēja vest munīciju uz fronti. Naktīs frontes uguni liesmoja puslokā mums visapkārt 30-50 km attālumā, sākot ar Klapkalna ciemu jūrmalā, tālāk gar Smārdi, Lesteni, Saldu.

23.

Laikam gan visā savā vēsturē Kurzeme nebija piedzīvojusi tik daudz asaru, vaidu, šausmu, lāstu un pašnāvību, kā pēc 1945. g. 8. maija. Noķepušie „atbrīvotāji” siroja pa visiem ceļiem, laukiem un mājām, laupīja, zaga un terorizēja, kur un kā vien iepatikās. Garām zaķu dzinēju ķēdēm lenca un medīja visus darba spējīgos vīriešus no 16-60 gadiem, dzina tos uz pārbaudes punktiem un tālāk veselīgiem ešeloniem uz katorgas darbiem Ziemeļos un Sibīrijā. Agrāk nometinātie krievu bēgļi un vietējie Jūdasi sacentās nodevībā un pielīšanā jaunajiem kungiem.

Cīruļu znots Jānis Kopmanis arī tika aizdzīts. Pēc nepilna gada sāka pienākt pirmās vēstules, kas liecināja, ka viņi strādā meža darbos Japāņu jūras piekrastē, ieņemot Sahalīnai. Tas viss neraugoties uz to, ka krievi katrā pirms ienākšanas no gaisa nomestā lapiņā solīja vācu armijas dezertieriem visu grēku piedošanu un pilnīgu brīvību.

Māsa Olgas dēlam Laimonim Altokam tai laikā bija tikai 17 gadi. Vācu armijā, šucmaņos vai kādos „fašistu” amatos viņš nebija atradies. Un tomēr pazuda bez pēdām. Pēc gada noskaldrojās, ka Laimonis strādā pie Vorkutas, Urālu kalnu ziemeļu daļā, pie Karas jūras. Man toreiz bija 49 gadi, tā kā ietilpu ķeramā gados, bet pietika man parādīt savu sakropļoto roku, ka galvu mednieki vairs neinteresējās ne par maniem dokumentiem, ne iespējamiem grēkiem vācu laikā. Tikai nedaudz vēlāk piedzīvoju nepatīkšanas. Krievu bēglis Ivans Matjuņins, kurš gadu iepriekš pie manis bija nodzīvojis 4,5 mēnešus un man sagādājis ne mazums nepatīkšanas, man uzlaida speciālu ķērāju komandu. Tās komandas dedzīgākais līdzstrādnieks bija bijušais sarkanarmietis – gūsteknis Koļa, kurš vēl nesen lieliski prata vāciešiem denuncēt savus saimniekus. Minētā komanda izālējās pa manu māju, izmielējās, pievāca krievu naudu un dažādas lietas, pēc kam mani ar svaini Cīruli un dažiem citiem aizveda uz pārbaudes punktu. Dežūrējošais virsnieks tur tūlīt atlaida mājās pašu „lielāko fašistu”, kāds starp mums bija: lielsaimnieks un vācu uzticības vīrs Minderu, - kā 72 gadi vecs sirmgalvis vīrs nekur nebija liekams. Nākošās dienas vakarā arī es pārrados pie savējiem.

Jau pirmajā kapitulācijas dienā manas „vistu mājas” vienu telpu ieņēma 8 krievu sievietes, kuras bija kalpojušas vācu armijā kā kara brūtes un saimniecisko pienākumu pildītājas. Tur bija arī 4 jauni krievi – vlasovieši /kalpojuši Vērmachtā/. Pēdējos drīz aizvāca, bet ne sievietes. Tā nu manos Auļos drīz izveidojās īsts atklātais nams. Pelēkie klienti /arī virsnieki/ nāca un gāja dienām un naktīm gan kājām, gan braukšus, gan jāšus. Dažreiz tur varēja saskaitīt 7 zirgus. Apkārtnes iedzīvotājiem sākās posta dienas: nepagāja neviena nakts, kad kāda māja nebija izlaupīta. Pēdas bieži vien noveda pie manas vistu mājas. Sūdzēšanās vietējiem komandieriem nekādu panākumu nedeķa. Arī man bija līdz kaklam, jo „brūtgāni” pavēlēja viņu brūtes apgādāt ar pienu, maizi, gaļu un labāku dzīvokli. Pēdīgi uzmeklēju divīzijas štābu un lūdzu palīdzību pie paša divīzijas komandiera. Pēc pāris dienām manas bārdāmas ar smago mašīnu aizveda.

Drīz kļuva zināms, ka visus krievu bēgļus vācšot prom uz dzimteni. Savā varenībā viņi jau bija stipri nošļukuši. Un kā nē: viņiem atlika vien nolaizīties, atceroties fašistu izsniegtos latviešu ražotos taukus, gaļu, sviestu, desas, pienu, miltus, konfektes, cukuru, marmelādi, audumus u.t.t. Tas viss bija izgaiss kā sapnis. Un kas viņus sagaidīja izpostītajos Novgorodas un Ļeņingradas apgabalos, kur simtiem kilometru joslā sādžas bija noslaucītas un tīrumi aizauguši.

Krievu bēgļi metās uz pašapgādi. Jau ar pirmo kapitulācijas dienu viņi bija pievākuši apbrīnojami daudz vācu drēbju, apavu, veļas, segas, telteņu, zirglietu, produktu u.c. mantu. Visas šuvējas /arī mana māsa Līda/ strādāja caurām dienām un naktīm pie vācu drēbju un segu pāršūšanas sieviešu drēbēs un mēteļos. Drēbju krāsas drīz vien aptrūka, jo katrs centās vācu audumu ne tikai izšūt, bet arī pārkrāsot, citādi atbrīvotāji savās nebeidzamajās kontrolēs ceļā uz dzimteni tos atņems.

Savos ogulājos atradu paslēptus kādu pusduci vācu zirgu širu. Lieliska manta, tikai – pilnīgi izārdīta un sagraizīta. Manas krievietes no širām bija noārdījušas platās krūšu siksnas, lai no tām pagatavotu čības.

Daudzi krievu bēgļi staigāja apkārt, piedāvādami vācu smēreļļas, pakavus, darba rīkus, kā arī pašgatavotus koka traukus – apmaiņai pret speķi, gaļu, miltiem. Citi uzņēmīgākie naktīs aptīrīja klētis, pieliekamos. Ļoti daudzi cēla visādas izdomātas pretenzijas pret saviem saimniekiem par sen nokārtoto darba algu.

Tā man nācās jau pieminētajam Matjuņinam, /kurš pie manis sen vairs nedzīvoja/, samaksāt 18 pudu labības un vēl šo to, kas it kā pazudis vācu laikā no viņa dzīvokļa Auļos pa to laiku, kamēr viņš bija aizdzīts cietokšņa darbos uz Ventspili.

Matjuņina dzīvoklis atradās vistu mājā, un tur viņa prombūtnes laikā mitinājās dažādas vācu komandas, arī zirdzinieki, no kuriem es pats savu mantu nespēju nosargāt. Vārdu sakot, man bija jāmaksā par vācu nedarbiem, kas katrā ziņā nemaz tik lieli nebija. Lai gan Matjuņins bija parakstījis kvīti, ka viņš visu no manis pienākušos atlīdzību saņēmis, un viņam nekas vairāk nepienākas, drīz viņš sāka plēsties no jauna. Beidzot no sievas viņš izspieda vēl pāris kg speķa, par ko atkal parakstīja universālvīti, ka viņam pret mani nekādu prasību nav. Laiciņu vēlāk viņš atkal izpildkomitejā sūdzējās par mani, - šoreiz bez sekmēm. Šis pats Matjuņins tik pat pamatīgi apstrādāja savu pašreizējo saimnieku Konovu, kurš algu viņam par vienu un to pašu darbu dabūja samaksāt trīs reizes. Piedevām Matjuņins Konavu kārtīgi apzaga. Tāpat gāja daudziem citiem saimniekiem. Krievu bēglis vācu laikā, piemēram, bija pārdevis govi vai pret to no saimniekiem iemainījis cūku, kuru, protams, apēdis. Tagad šis bēglis pieprasīja no saimnieka pārdoto vai izmainīti govi atpakaļ, ja nedeļa, tad ar čekista palīdzību ielauzās kūti un izveda pašu labāko govi. Daudzi bēgļi iegādājās govus un zirgus ar aizjūgiem un ratiem vienīgi zagšanas ceļā. Arī Ivans Matjuņins tā tika pie zirgs. Īsi pirms aizbraukšanas izpildkomitejā viņa zirgu tomēr apķīlāja. Kad otrā dienā to pārņēma pagasta kungi, zirgs bija sakropļots. Matjuņins tam bija sadauzījis, domājams, ar bozi, visu skaustu, kurš nu bija asiņains un satūcis maizes kukuļa lielumā. Gadu vēlāk man vēl gadījās redzēt šo zirgu darba nespējīgu.

Mūsu cilvēki ar vislielāko nepacietību gaidīja krievu bēgļu aizsūtīšanu. Ap Jāņiem tas arī notika. Apkrāvušies neskaitāmiem saiņiem un produktu paunām, dažādiem kustoņiem, tie, nievādami latviešu asinssūcējus, devās ceļā uz plaši dzimteni. Nospiedošā vairākumā,

miesnieku valodā runājot, viņu dzīvsvara koeficients bija krietni pāri vidējam. Daudzi savus taukus tikko spēja panest. Protams, starp viņiem bija arī krietni un apzinīgi cilvēki, bet cik to bija?

25.

Karš sen bija beidzies, bet krievi vēl daudzus, daudzus mēnešus turpināja šaudīt no visādiem pašu un vācu stobriem. Visvairāk cieta km un piketu stabiņi, savrup augoši koki, ceļa rādītāji u.t.t., nemaz nerunājot par mēnesi, mākoņiem un vispār zilo gaisu, kuriem tika sadots visvairāk. Šaudīja visās malās dienu un nakti. Mēs tikām radināti pie garām skrejošu ložu dziesmas. Sevišķi tumsā varēja priecāties par garām skrejošu ložu spīdošo trajektoriju. Dažkārt arī padzīvoto māju dūmeņi kļuva par mērķi automātiskiem ieročiem. Vai tas, piemēram, nebija lielisks skats, kad tovarišķi, mežmalā paslēpušies, ar vācu „kaulzāģi” šķaidīja „Dapēnu” skursteni un „iedzimtie” metās kur kurais ...? Katrā dīķī un ezerā sprāga rokas granātas un mīnas. Tur viņi zvejoja zivis. Un tad vēl tā nebeidzamā iluminācija! Ieguvuši lielus krājumus vācu daudzkrāsaino raķešu, aziāti priecājās kā mazi bērni. Kas par to, ka dažā raķete nokrita uz mājas jumta, un ēka nodega. Tā, starp citu, tika nodedzināta Valsts dārzniecības kantora ēka / netālu no Kandavas stacijas/.

Sevišķi nikni krievi bija pret mūsu suņiem., kuri bieži izjauca vissmalkākos „aptīrīšanas” darbus. Ne mazums mūsu četrkājaino sargu krita, vai tika nošauti, savu dienesta pienākumu pildot. Arī mans lielākais suns tā tika ievainots. Atviesēļojies tas pret krieviem maigāks nekļuva. Vispār savu naidu neviens pret atbrīvotājiem nepauda kā mūsu suņi. Reiz kāds zaldāts manā priekšā nopūtās, ka pat latviešu suņi viņus neieredzot!

Cik vācieši bija kāri uz sviestu un speķi, tik krievi uz „samogonku”. Neapnikuši viņi siroja pa mājām apkārt, „lergu” meklēdami. Slepnie tecinātāji, tad arī rāvās vaiga sviedros. Tāpēc arī tanīs mājās vai viņu kaimiņos apdzirdinātie krievi iztaisīja sevišķus tračus, jo tovarišķi taču neprot dzert no peņģerotiem, viņi kampj iekšā veselām alus glāzēm vai pudelēm uz reizi. Nadzīgi viņi apmeklēja kulšanas talkas un grūti bija no viņiem atkratīties. Tuvējās „Priežkalnu” mājās, kur saimnieks pats ir krievs, biedri kulšanas talkā tā tika piedzirdīti, ka starp viņiem un ne mazāk piedzērušiem pārējiem talceniekiem izcēlās asiņains konflikts, pie kam ciemiņus smagi piedauzītus izsvieda laukā. Nākošā dienā es skatos un brīnos: divi vācu tīgertanki, aplipuši ar trīsdesmit sarkanarmiešiem, smagi krāgdami, rāpjas pa stāvo nogāzi uz Priežkalnu nogāzi augšā uz kaimiņu māju, kur tagad pārvietojusies kuļmašīna ar vairākiem vakardienas kautiņa dalībniekiem. Smago tanku uzbrukums kuļmašīnai bija visai enerģisks: kūlēji pašķīda uz visām pusēm. Sevišķi smagi cieta mans nākamais kaimiņš Antons Ģipters, kurš iepriekšējā vakarā kādu zemē nogāztu krievu bija daudzījis ar revolvera spalvu pa deniņiem. Izālējušies un iztukšojuši saimnieka alus mucu, Padomju Savienības varoņi ar savu leitnantu priekšgalā triumfiāli atgriezās Pūres stacijas nometnē.

Lai nu kā mums gāja, bet tirdzniecība uzplauka nebijušā krāšņumā. Pie Pūres un Kandavas stacijām ierītos trofeju laukumos un noliktavās apgrozījās nevis miljoni, bet miljardi, - tāda bija šo preču vērtība. Simtiem dažādās valstīs ražotas visvisādas vieglās un smagās automašīnas un citādi spēkrati. Simtiem parasto vāģu, gumijas riteņu transportieri, traktori, divriči, motori, elektriskie kabeļi, tērauda troses, parastās virves, dažādi smalki mērinstrumenti, mucas, katli, stikla baloni, brezenta pārklāji, desmitiem tūkstošu tukšu maisu, pārvietojamas elektrostacijas, binokļi, radio uztvērēji, foto aparāti, dažādas eļļas un smērvielas, nemaz nerunājot par simtiem dažāda tipa lielpabaliem, mīnmetējiem, tankiem

un tanketēm. Visi šie laukumi bija rūpīgi iežogoti in apsargāti. Katrs nieks rūpīgi ieviests aktos un numerēts. lai sociālistiskais īpašums netiktu izvazāts, bieži ieradās virs kontrolieri zeltītos uzplečos un visu inventāru pārbaudīja un uzņēma no jauna. Jo vairāk un rūpīgāk apsargāja un pārbaudīja, jo tukšāki un atbaidošāki kļuva šie laukumi. Zināms, kāds kareivis par valsts mantas / gumijas riteņu / pārdošanu dabūja 8 gadus. Vai tamdēļ veikali dzīvotu bez apgrozījuma? Tirgojās viss sardzes štats, sākot ar virsniekiem, beidzot ar instruktoriem un kareivjiem. Pašā sākumā skaistus nebojātus auto varēja nopirkt par 10 pusstopiem, ielej tik bendzīnu un laid prom. Motocikli maksāja vēl mazāk. Vēlāk cenas cēlās. Smagās automašīnas pārdeva pa 200-400 rbļ. /1-2 darba zirgu toreizējā cena/. Gumijas riteņi gāja pa 200 – 400 rbļ., dinamo un akumulatori apmēram tikpat. Drīz vien, lai iegādātos kādu smago automašīnu, pircējam pašam vajadzēja sastādīt no vairāku mašīnu daļām, jo nebija nevienas kārtīgi neaplaupītas mašīnas. Vispirms pazuda dinamo, akumulatori, starteri, prožektoru, riteņi. Tad aplasīja motorus, diferenciāļus, asis, stūres, atsperes u.c. daļas. Un viss tas aizgāja par naudu un pusstopiem uz visām četrām debess pusēm. Vēl tagad daži mūsu cilvēki staigā „Stalīna pastalās”. Tās gatavotas no auto riteņu gumijām t.i. balona zarnas. Sociālistiskā īpašuma sargātāji lieliski prata pārgriezt vai pārzāgēt katra auto riteņa riepu, lai no tās iekšienes izvilkto zarnu un iegūtu kādu pusstopu. Daudz sagraizītu balonu viņi paņēma līdz uz plašo dzimteni tūbeņu, vaļenku apvilkšanai.

Sevišķs riteņu drudzis pienāca, kad dažādus transporta un munīcijas ratus, mīnmetējus un vieglos lielgabalus sāka sūtīt uz Sibīrijas fabrikām pārkausēšanai. Kamēr Krievijas kolchozi un sovchozi bieži vien lieto aizvēsturiskas braucamās ierīces, šie skaistie lodīšu gultņu vai misiņa ielu riteņi bija nolemti pārkausēšanai. Galu galā tie izkusa tepat starp latvju zemniekiem. Par lētu naudu viņi pievāca riteņus ar visām asīm un atsperēm. Prom aizgāja tikai nožēlojamas skārda atliekas no ratu virsbūves vai ieroču stobri ar rāmi. Pat lielgabalu dažādu kalibru granātu čaulas, kuru bija vesels kalns, tika rūpīgi izšķīrotas. Dzelzs čaulām novēlēja ceļu uz Sibīriju, bet misiņa čaulas izkusa tepat. No tām viegli varēja pagatavot glītus nerūsējošus litra, puslitra vai divlitru smeļamos trauciņus. Misiņš labi noderēja arī citām lietām. Vācu šauteņu siksnas, kuru bija desmitiem tūkstošu gabalu, krievi nēsāja apkārt pa mājām veselīgiem saiņiem un pārdeva pa četri rubļi gabalā. No tām iznāca diezgan pieklājīgi zirgu groži, pavadas vai bikšu siksnas.

Arī smagie lielgabali, prožektoru, tanku un tanketes drīz pārvērtās par tādiem pat lūžņu skeletiem kā arī kādreizējie lepnie autiņi un autobusi. Plānākās bruņas bija aizgājušas arklus lemešiem, vērstuvēm vai lāpstām, riteņi aizripojuši tuvu un tālu, lielie tanku akumulatori, slavenie Boša dinamo un formeri, tēmēšanas ierīces, periskopi, tālskati – pazuduši bez pēdām. Kad smagos lūžņus Stalīna tanku vilka uz slīdēm, lai nosūtītu uz Krievijas iekšieni, aiz viņiem palika īsti grāvji, jo vācu tankiem, tanketēm un vilcējiem pat kāpurķēdes bija aplaupītas. Kā zināms, kāpurķēdes savstarpēji sajūgtas sevišķi izturīgām tērauda bultām. No šīm bultām iznāk sevišķi labas ecēšu tapas, kalti, cirtņi u.t.t.

Kādreiz, apmeklējot Kandavas universālveikala komandantu partijas biedru leitnantu Volkovu, atradu to ļoti nospiestā garastāvoklī. Izrādījās, ka no iežogota un apsargāta laukuma viņam nozudusi vesela spēkstacija ar jaunu motoru, dinamo un visu pārējo. Mašīna bija spējīga pieražot strāvu veselam pagastam, un tās aizvešanai bija vajadzīgi vismaz 6 zirgi. Nevienam sargkareivis nekā nebija manījis. Kā nabaga Volkovs norēķinājās šajā iztrūkumā ar valsti, p areizāk ar saviem virskontrolieriem, to viņš tik zina. Ar dažiem pusstopiem laikam gan nepietika, bet viņa pārzinātais tirdzniecības nams bez kārtējās algas ienesa viņam arī

„dividendes”. Tāpēc sargzaldātus nodot kara tiesai nebija sevišķi gudri. Galu galā plašie trofeju laukumi pārvērtās par nožēlojamām grabažu kapsētām. Pēdējā virsnieku – speciālistu komisija tad nu arī sastādīja pēdējo aktu par inventūras galīgo bezvērtību, un no tā laika to neviens neapsargā. Grabažu laukumos vēl rakņājās viens otrs vīrelis, lai sadabūtu sev kādu nepieciešamu skrūvēti, leņķdzelzi, skārda gabalu vai smago autiņu grīdas paliekas /malkai/. Tā izkūpēja miljardu vērtības sociālistiskajā saimniecībā, kur viss dibinās uz uzskaites, atskaites un plāna.

26.

Savus laukus 1945. gada pavasarī paspēju apsēt visus. Par spīti gaidāmajiem kolchoziem un visu kaimiņu nošķļukušai dūšai vēl iestādīju jaunu, vienu hektāru lielu dārzu ar 170 ābelītēm. Dzīvžogā un vējlauzī iestādīju prāvu skaitu ceriņu, gobu un Ēdoles ķiršu. Jaunais augļu dārzs ieauga lieliski.

Tūliņ pēc krievu ienākšanas Kirchenšteina valdība ar partijas centrālkomiteju izlaida atbrīvotiem kurzemniekiem speciālu manifestu. Tur, starp citu, bija uzsvērts, ka jaunie darba zemnieki, kuriem krievi 1940. g. bija iedāvinājuši „beztermiņa lietošanā” vecsaimnieku zemi, un kuru viņi pēc tam vācu laikā bija pazaudējuši, saņemšot no savas atpakaļ iegūtās zemes visu 1945. g. ražu. Vecsaimniekiem bija uzlikts par pienākumu šos jauno darba zemnieku objektus kārtīgi apsēt un apkopt. Vasaras vidū, tad nu jaunie sacentās vecsaimnieku audzētā āboliņa un siena ievākšanā, tā bieži atstājot vecos bez lopbarības.

Labības plaujas laikā nāca instrukcija ar visai aizdomīgu un miglainu saturu. Jaunajiem bija uzlikts par pienākumu piedalīties vecsaimnieku ražas novākšanā. Par šo samērā nelielo pakalpojumu viņi ieguva tiesības saņemt vecsaimnieku ražu proporcionāli ēdāju galviņām, iepriekš atskaitot valsts nodevu un sēklas tiesu.

Jaunā zemes reforma ar saviem līdzšinējiem un turpmākiem noteikumiem izsauca bezgalīgu jucekli un strīdu starp izsalkušiem un protežētiem jaunajiem no vienas puses un aplaupītiem no otras puses. Pēdējo sūdzības un asaras parasti palika bez panākumiem.

Sākumā par slaveno zemes reformu bēdāju visai maz. „Liekas zemes” man bija tikai 1,2 ha, no kuras 0,8 ha piekrita baptistu svētulim – komunistu aktīvistam Heinricham Jansonam, visai badīgam cilvēkam. Tomēr drīz man uzkrita daudz nopietnāks plēsoņa. Tas bija Francis Ģipters ar dēlu Antonu. Pirmajam tuvējā Putnēnu muižā piederēja 26 ha centra zemes. Otrs bija ievainots, tikko demobilizējies karavīrs – komjaunietis, ar augstākām tiesībām zemes iegūšanā. Neuzkrītošā kārtā vecais Ģipters bija izlodājis manus laukus un atradis, ka man mieži sola rekordražu, tāpat arī kartupeļi, bet pārējā labība ne zemāka par vidējo. Un vienā jaukā jūlija dienā pie manis atbrauca pēc pāva uzcirties jaunais Ģipters ar mērnieku un kādu izpildkomitejas locekli. Un atgriezās 10 ha pašas labākās zemes, jo likums atļaujot vecsaimniecību samazināt līdz 20 ha, man vairs palika tikai 8 ha sliktākās aramzemes. Te šovasar bija iekritusi papuve, zālāji un niecīga sējas platība. Ko nu mūsu lielā ģimene ēdīs līdz nākamai ražai!

Visi mani pērnā un šī gada pūliņi, arī sēkla aiziet kādam nelietim, kurš te pirkstu nav pielicis. Viņš, krūtis ritenī izgāzis, vēl nekaunas skatīties savai bijušajai skolotājai Irmāi Auzenbachai acīs. Beidzot tomēr laikam nokaunējās un paturēja sev tikai trešo daļu ražas. Labi, ka vēl tā ...

Tad nāca atkal kas negaidīts. Valdībai palika žēl, ka jaunie darba zemnieki jau šogad saņem tik daudz labības. Lai priecājas par to sienu un āboliņu, ko no budžiem ierāva! Jaunais rīkojums noteica, ka jaunie varēs uz savas zemes rīkoties tikai ar nākošo saimniecības gadu.

Turpretī vecajiem bija uzkrautas visas labības, kartupeļu, piena, siena, gaļas, vilnas un olu nodevas un nodokļi par visu līdzšinējo zemes platību. No valsts viedokļa tas bija ļoti gudri: saskaņā ar nodevu un nodokļu likmēm katrs vecsaimnieka ha ienesa valstij 2- 3 – 4 reizes vairāk naturāliju un nodokļu, nekā jaunsaimnieku hektārs. Pie tam jaunie, kā drīz vien pierādījās, bija ārkārtīgi slikti maksātāji. Lai nu viņi pašķaudās, ka valdība viņus piekrāpusi jau pirmajā gadā.

Nu es biju galīgā ķezā. Nodevas un nodokļi man jāsamaksā pēc visaugstākā tarifa par visu zemes platību un bez tam vēl trešā daļa ražas jānodod Ģipteram saskaņā ar „vienošanos”. Kad ziemāji bija vedami šķūnī, ieradās abi Ģipteri: statņi uz lauka esot jāizolē, lai viņi savu trešdaļu varētu vest uz Putnēniem. Es kategoriski atteicos, un visu ražu pārvācu savās mājās. Man tomēr bija skaidrs, ka boļševiku tiesā Ģipters panāks savu.

Tad ķēros pie pēdējā līdzekļa – salmiņa. Es pārsūdzēju pašu zemes atsavināšanas lietu, pieprasot atpakaļ Ģipterim iedotos hektārus. Antons Ģipters, tagad jau kā pagasta milicijas priekšnieks un it kā kapteinis, ņirgājās: es varot braukt līdz Kremlim vai rāpus debesīs, - savu zemi atpakaļ es nedabūšot. Tūkstošiem piemēru visā Latvijā arī liecināja, ka viņam būs taisnība. Aprīņa izpildu komiteja manu sūdzību noraidīja. Pārsūdzēju Zemkopības Tautas komisāram Vanagam.

1945. g. decembrī abi ar Ģipteru stājāties Vanaga un divu viņa biedru priekšā – tāpat bez aizstāvjiem. Mana pārsūdzība bija formulēta deviņos ļoti īsos aprautos punktos:

- 1 – es pats esmu 100% kara invalīds, kas cīnījies brīvprātīgi pret to pašu ienaidnieku, pret ko Ģipters;
- 2 – esmu bijis nelegālā Spartaka cīnītājs un Sverdlova Komunistiskās Universitātes absolvents;
- 3 – neesmu nekāds vecsaimnieks;
- 4 – kā invalīds ieguvis un uzcēlis savu saimniecību;
- 5 – esmu septiņu bērnu tēvs;
- 6 – ar septiņiem hektāriem aramzemes man vairs nav iespējams eksistēt;
- 7 – vācu laikā nekur neesmu piedalījies, bet kā nezticams arvien piedzīvojis saimnieciskus un politiskus spaidus, pat nošaušanas draudus;
- 8 – visas obligātās nodevas un nodokļus esmu nokārtojis pilnos apmēros;
- 9 – pats Ģipters zemi nestrādās, jo viņš atrodas valsts dienestā un mani 10 hektāri vajadzīgi viņa tēvam, lai tos pievienotu savam Putnēnu muižas centram un tā iztaisītu 36 ha lielu budža saimniecību.

Vanags painteresējās par maniem vecākajiem bērniem, bet izrādījās, ka tās ir meitas – un latviešu leģionā nav kalpojušas. Tad Ģipters mēģināja man pierādīt sakarus ar meža brāļiem: manis vācu laikā slēptais Jānis Kopmanis, - kurš sen jau vergoja Tālajos Austrumos, it kā mitinoties mežā.

Ģipterim laupījums izslīdēja no ilkņiem. Vanags, uz mani rādīdams, noteica: „Šitam cilvēkam mēs pāri darīt nevaram”. Un ieteica Ģipteram pameklēt kārtīgu saimniecību ar visām ēkām, jo brīvas zemes taču tagad esot tik daudz.

Zaudējumus man Ģipters nodarīja itin prāvus. Viņa iesētie rudzi – 0,9 ha bija tik reti un tik slikti iestrādāti, ka taisni žēl bija aizķēpātā lauka. Par sēklām un darbu man vajadzēja atlīdzināt. Rudens arumu Ģipters nebija dzinis ne vagu. Man pavasarī sējas laiku nācās pavadīt aršanā, pie kam cietais māls aizkalta, un 1946. g. raža tur iznāca niecīga.

Ģipterim arī citās lietās neveicās, un viņa komiski izgāztās krūtis pieņēma citus apmērus. Zilganpelēkās ģenerāļa bikses un zābakus ar piešiem viņš vairs nenēsāja; nejādelēja arī no krieviem iešmugulētā zirgā, revolveru pie sāniem. Pierādījās, ka viņš nav nekāds kapteinis, bet tikai jaunākais seržants. Pēc dažiem dzēruma incidentiem viņu no milicijas izsvieda.

Daudz vienkāršāk tiku galā ar badīgo baptistu – aktīvistu Jansonu. Tas bija pratis savai ģimenei ierādīt budža platību, t.i. 30 ha, no kuriem, kā jau minēju, 0,8 ha bija atgriezti no manas zemes. Šinī atgriezumā ietiepās gabaliņš no mana kartupeļu lauka. Jau augusta beigās Jansons sāka rakt nost manus kartupeļus, kaut gan pēc likuma viņš to varēja sākt tikai nākamā pavasarī. Kad mana asā uzstāšanās nelīdzēja, pasteidzos savus kartupeļus norakt pats. Par to Jansons iesūdzēja mani pagastā un vēlāk apriņķī: es, lūk, esot noracis viņa kartupeļus un pie tam nelaikā! Par savas mantas zagšanu man šoreiz nekas netika.

27.

Manas dzīves un rakstura izprašanai lasu angļu psihologu Krečmeru /sk.latviešu konversācijas vārdnīcu/. Es sevi pieskaitu noteikti izteiktam šizotimiķa tipam, par kuru latviešu konversācijas vārdnīcā 37875 slejā „Schizotimija” rakstīts sekojoši: „Schizotimija parasti pēc izdarītiem pētījumiem saistāma ar slaidu miesas augumu un gariem locekļiem. Schizotimiskus cilvēkus raksturo aktivitātes dziņa, tie ir enerģiski, sīksti, nelokāmi, turas pie principiem un ir konsekventi, ar valodnieciskām tieksmēm, varonīgi morālisti un ideālisti, bieži vien fanātiķi un despoti, bet reizē arī auksti lokani diplomāti. No jūtu viedokļa schizotimiskais raksturs mēdz būt stipri jūtīgs vienā virzienā, bet citā nejūtīgs. Tas ir autisks t.i. ieslēgts sevī, tā ka apkārt bieži nekā nemana no tiem iekšējiem konfliktiem, ar kuriem bagāta tā dvēseles dzīve. Visumā schizotimiķis spēj labi pielāgoties valdošām sociālām un ētiskām normām, tomēr satiksmē ar cilvēkiem nav sirsnīgs, bet vēss un ietur distanci. No domāšanas viedokļa schizotimija saistīta ar domu oriģinalitāti, asumu un lielu noteiktību.”

1948.g. 13. Jūnijā J. Auzenbachs.